

גליון באר הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויצא

מכון
באר
האמונה

בס"ד

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדוי שבוטע בשבע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אדיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatora.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodelztorj.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תונב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2023 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ויצא

- ג יגיע כפי ראה אלוקים - עשיית השתדלות מתוך האמונה שאין זה אלא 'השתדלות' ותו לא . לא . ב
- ראה ה' בעניי - חמלה גדולה ויתירה דייקא בשעת ה'עוני' יב
- עולים ויורדים 'בו' - כל העולמות עליונים ותחתונים תלויים באדם יז
- שמרני כאישון בת עין - לקראת יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע כ
- סעדני ואושעה - סגולה נפלאה לערוך סעודה לכבוד נשמתו כו
- תורתו מגן לנו - לעסוק בדברי תורתו הקדושה כז
- ואנחנו קמנו ונתעודד - התחזקות בעבודתנו ית' מבלי להתייאש לו

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת ויצא

הילולת הרה"ק הבת עין זיעובי"א

אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, וביגיע כפיו יאכל לחם, וכן לעניין שאר צרכיו שהמיל חיוב על האדם לעשות פעולות השתדלות להשיגם, אמנם, בד בבד יזכור את האמונה הטהורה שאי אפשר לו להשיג מאומה בכוחו ועוצם ידו, ואין שום שייכות בין ה'השתדלות' לתוצאה, אלא הכל הוא רק ממתנת שמים.

ובך ביאר המהר"ם שיק זי"ע (ד"ה ויצא) במה שאמרו חז"ל (חולין צא:): שיעקב לקח 'מאבני המקום וישם מראשותיו' (כה יא), התחילו מריבות זו עם זו וכו', מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, והוה שנאמר

יגיע כפי ראה אלוקים - עשיית השתדלות מתוך האמונה שאין זה אלא 'השתדלות' ותו לא בפרשתן (ל יד), 'ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך' וכו', וכתב ה'ספורנו', וז"ל, הודיע שבהיות כוונת האמהות רצויה לפני הא-ל יתברך בהשתדלותן בהכנסת הצרות וענין הודואים נשמעה תפלתן על זה, כי ראוי לצדיק שיעשה השתדלות הטבעי האפשר אצלו להשיג חפצו, ועם זה יתפלל שישוג התכלית. עכ"ל.

ודבריו הם כלל גדול לכל תהלוכות החיים, כי כך גור הקב"ה שיצא

א. בירושלים ש'בין החומות' לפני כמאה שנה היה איש יהודי שהיה רעב לחם ואין בידו אפילו שווה פרוטה לקנות בה אפילו מעט לחם צר ומים לחץ, והיה הלה מסרב לעשות את ההשתדלות המוטלת עליו - לפשוט את ידו או ללכת לאכול בבית התמחוי, עד שנפח את נשמתו מרעבונו, והיו הבריות מרננים ואומרים 'הרי זה מת ממצוקת הרעב'. מששמע זאת הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע השיב ואמר, 'לא הייתה מיתתו רעב והצמא, אלא מיתת כבוד ובושה... שלא מת אלא מפני שלא היה נאה לו להושיט את ידו ולבקש מעט עזר וסעד'.

ב. ויתבאר ביותר בדרך משל על דרך הנהוג לערוך 'שפיל' (הצגה), פעמים שיש באותו שפיל 'מושקה' - אברך המתחזה כמושקה מהעיריה, והנה עיקר עיסוקו של מושקה, שהוא שוכר קרעטשמע (אכסניא ובית מרוח) מה'פריץ'... ובוודאי 'בשעת מעשה'

הפסוק יה) 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו'. ומבאר, שבבוא יעקב אבינו לשכב שם נתיירא מחיות רעות וליסמים על כן בטח בה' ובטובו, 'ולא על זו בלבד שם מבטחו, אלא גם כן השתדל לעשות הצלות מה שהיה בידו, ואלו הם ה'אבנים' כלומר 'אבני יסוד' אשר שם מראשותיו - ושניים המה היסודות שעליהם נשען, א. השנחת ה', ב. ולאידך, השתדלותו ומעשי ידיו. והחלו 'האבנים' מריבות זו עם זו 'כי הם שניהם צרות' זו לזו, שאי אפשר לבטוח בהקב"ה מחד ומאידך לבטוח במעשי ידיו, 'מיד עשאן הקב"ה אבן אחת', שנתן לו לב להבין שבאמת הכל אחד - כי גם המעשה ידיו יהיה בהשנחת ה'. והיינו, שאכן צריך לעשות השתדלות, אך בל יסמוך על מעשיו ח'ו אלא ידע שעושה זאת כרצון ה', ולא עוד אלא שעצם עשיית ההשתדלות אף היא נעשית רק ברצון השי"ת, כי אי אפשר לאדם שירים ידיו

ורגליו אם לא נגור כן מלעילא (פשיטא שאין הדברים אמורים כלפי יעקב ח'ו אלא רק בדרך הדרש ללמד לדורות עולם את המעשה אשר יעשו). והנה איתא במדרש (בר"ר סח א) בזה"ל, רבי פינחס בשם רבי הונא בר פפא פתח (פרשה זו), 'אז תלך לבטח דרכך וגו', אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך' (משלי ג כג-כד), אז תלך לבטח - זה יעקב דכתיב ויצא יעקב, אם תשכב לא תפחד - מעשו ולבן, ושכבת וערבה שנתך (כמו שנאמר) וישכב במקום ההוא, עב"ד המדרש. ומבאר הרמ"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ד"ה במדרש), שחז"ל הקדושים באו בזה ללמדנו, כי האף אומנם שיציאתו של יעקב הייתה 'ברוחה' מעשו, וקיים ציווי אמו 'קום ברח לך' (כו מג), וכן בהפטרה כתיב 'ויברח יעקב', מ"מ לא כתיב בתורה ויברח אלא ויצא, וירץ לא כתיב - אלא וילך. להורות שאף בברחו מן המוות לא איבד את יישוב דעתו, והלך בשלוות הנפש,

מתנהג האברך כאותו 'מושקה' בכל פרטיה ודקדוקיה, בכל כוחו ונפשו, אבל, הגע בעצמך, אילו יגש אחד מהמשתתפים וישאל את 'מושקה' בתמימות מתי פותחים הקרעטשמע... יענה לו מושקה, וכי אכן נראה לך כי מושקה אנכי, לא מושקה ולא בן מושקה, בעוד שעתיים נגמר ה'שפיל' והנני שב לאינתי - להיות אברך מן השורה כמוני כמוך. ואף שבאותה שעה הוא עושה את תפקידו נאמנה בכל הרמ"ח והשס"ה, מ"מ הנו יודע וזוכר היטב שאין זה אלא שפיל ומשחק...

כיו"ב היא חובת ההשתדלות לפרנסה ולשאר צרכי העולם, כי הגם שעל האדם לעשות השתדלות באמת מבלי לזלזל ולהשתמט - כאילו אכן הפרנסה תלויה בהשתדלות זו, אך בד בבד יכיר וידע בבירור שאין זה אלא 'שפיל'... הכל כבר נקבע ונקצב ממעל, אלא שרצונו ית' שנשחק ב'שפיל'... כי כך עלה ברצונו הפשוט.

במתינות ובבטחה, כי היה דבוק ובטוח 'השתדלות' גרידא ונשאר ראשו פונה
בבוראו, וזכר שכל הליכתו אינה אלא ומיחל כלפי שמיא, בידעו שממילא לא

ג. בפרשתו (כח י), 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה', ובמדרש (בר"ר סח ב), בשעה
שהלך יעקב חרנה במצוות אביו לישא לו אשה, ובא אליפז בן עשו הרשע ולקח
את כל אשר לו, אז אמר יעקב 'שיר למעלות אשא עיני אל ההורים מאין יבוא עזרי',
אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה 'ויקח העבד עשרה גמלים'
וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד. חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי, חס
ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי (כמי שגוער בעצמו וכי ח"ו אבוא לידי כך, לאבד את
בטחוני מבוראי, חלילה לי מעשות כן) אלא, עזרי מעם ה'.

ולא עוד, אלא ששבטחוני ואמונתו יביא על עצמו שפע רב טובה וברכה, וכה
איתא ב'בת עין' (פרשת ויגש) וז"ל, אמנם אם האדם הישראלי יודע מיעוט ערכו
ומדריגתו, ומאמין באמונה שלימה שבלתי אפשרי לעשות גדולה או קטנה אם ה'
לא צוה, וכל תנועותיו והרגשותיו הכל המה בהשגחת הש"י המשגיח בפרטי פרטים,
ומלא כל הארץ כבודו כמ"ש אם יסתר איש במסתרים וגו', ומזה בא אצלו הפחד
והיראה מה' ומהדר גאונו לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, אז נתבטלו כל הגבורות
והדינים, ואז גורם להמשיך שפע וברכה ממקור החסד, שלא יחסר כל טוב ממנו,
כמאמר הכתוב 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', היינו מי שהוא בבחינת 'עם ה' -
שיאמין שכל פעולתו תמיד המה עם השגחת הש"י, כמו שכתבנו למעלה, אז הוא
בחינת 'תמים' שהש"י משפיע לו כל טוב, שלא יחסר ממנו כלל, והוא בבחינת תמימות
בלתי חסרון משאלות לבבו.

ועפ"י דברינו אלה ירמז הכתוב כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות היינו מי שמאמין
שכל פעולתו עם ה' המה ובהשגחתו ית', הוא הגורם להמשיך חסד העליון בזה
העולם, וגם החסד בא בה"א הידוע (ה"ה הידיעה) לרמז כי זאת היא עיקר החסד אצל
האדם אשר בא למדריגת עבדות הש"י, להכיר פעולות ה' בכל תנועותיו והרגשותיו
שהכל המה בהשגחת הש"י, ואשר זכה לזה לא מצד מעשיו הוא רק מחסדי הש"י,
אשר הופיע עליו מאורו ית' אור החסד והרחמים, וזהו והרבה עמו פדות, שמשפיע
בבחינה זו הרבה פדות ושפע ברכה על כללות ישראל, והוא יפדה את ישראל מכל
עונותיו על ידי בחינת עבודה זו....שעיקר העבודה הוא להאמין באמונה שלימה
שמבלעדו ית' אין אנו יכולים לעשות שום פעולה והוא המשגיח בפרטי פרטים וכל
מעשה הטוב הכל נמשך מאתו ית' מבחינת החסד והרחמים.

ד. בתחילת ה'מלחמה' הנוראה, בראשית שנת ת"ש, שהה הגרי"ז מבריסק בעיר
ווארשא, והנה באותם הימים ערכו הרשעים ימ"ש מלחמה עצומה לכבוש את

ייעשה עמו דבר אם לא הכריזו כך את מעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך, מלעילא, לאידך, אין דבר שהכריזו עליו שלכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, מלמעלה שלא יקרה עמו. א"כ מה תתן ומה תוסיף לו מנוסת בהלה?¹

ועל דרך זה ממש פירשו צדיקים בלשון הכתוב (תהילים לד א) 'לדוד בשנותו אלא שגם בשעה שנירשו אותו לא נס להימלט על נפשו בבחילות ואיבוד

ווארשא מידי מדינת פולין, והיו יורים אש וגפירת מן השמים (ע"י 'מטוסים', פליגערס), וזורעים הרג והרס וחורבן כאשר בניינים שלמים היו קורסים תחתיהם, ותושבי העיר ווארשא נבוכו מאוד, מצד אחד היתה סכנת חיים ממש לשהות בבניינים, כי בכל רגע ורגע היה מצוי שיגיע מטוס ויפציץ את הבניין על יושביו רח"ל, ועל כן עדיף לשהות ב'מקלטים' (שעלטער), ומאידך גיסא, אותם בניינים שקרסו חסמו את פתחי היציאה מהמקלט בערמות שברי אבנים וברזלים, והיו מיושבי המקלטים ש'נתקעו' שם מבלי יכולת לצאת, והיתה זו שאלה של חיים ומוות כפשוטו, שקל הגרייז בדעתו לכאן ולכאן עד שהכריע כי הסכנה שווה הן בשהות בבניין והן בשהות במקלט, ואין שום עדיפות לשום צד מביניהם, ונשאר בדירה שהיה בה ולא ירד למקלט, ובאותם הימים היה עולה על יצעו וישן בנחת ובמרגוע. שאלו אותו סובביו, ילמדנו רבינו כיצד ניתן בימים טרופים כאלו, שבכל רגע יתכן שזהו הרגע האחרון ח"ו, לישון בשלווה בהשקט ובטח, אמר להם, הנה דוד המלך היה בסכנת חיים מידי אבשלום בנו, וכך אמר ב'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו' (תהילים ג) – אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני...

חזרו ושאלו, הלא 'הרב' נודע בגודל יראתו בכל ספק דספק של פיקוח נפש מתוך חומרות על גבי חומרות, וכיצד הינו רגוע עכשיו שלא כדרכו מימים ימימה, השיב להם, כל חרדתי אינה מעצם הסכנה, אלא כי הקב"ה ציווה עלינו להיזהר מן הסכנה ולעשות כל מה שבידנו כהשתדלות להינצל מהרעה, על כן תמיד אני ירא וחושש שמא עדיין לא יצאתי ידי חובת מצוות ההשתדלות, אולי יש עוד דרכים שניתן לעשותם וממילא מחויב אני בהם, אכן עתה שברור לי שעשיתי ככל אשר בידי, ואין שום דרך השתדלות בהצלה, אם כן ברי לי שיצאתי ידי חובה... אלא מה תאמרו, היאך ניתן להיות רגועים במצב שהסכנה גדולה עד מאוד – כבר אמר דוד אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני... (הובא ב'הרב מבריסק' ח"א עמ' 391 ואילך).

ה. יש שדייקו ממאמרם (ב"ב כח.). 'שמעתי מהולכי אושא' וקאי על הסנהדרין שגלו מלשכת הגזית שבביהמ"ק לאושא, וקאמר הולכי אושא ולא הבורחים לאושא, כי אף בעת הבריחה היו מהלכים בנחת ללא בהלה ודאגה יתירה.

באר הפרשה - פרשת ויצא - בת עין

עשתונות', אלא היה זה רק 'וילך', שהיתה 'הליכתו' משם באמונה שבך הוא רצון ה' שילך משם, כי ה' אמר לאבימלך גרש... ובשיאמין שאין בכוח אחרים להרע לו, אשריו ואשרי חלקן אף בעולם הזה, כי גם בשפלוני יגרום לו רעה יודע

הוא כי לא נעשית לו הרעה ב'ידי' פלוני, אלא הכל ב'ידי' שמים - למובתו השלימה? (כי אף אם פלוני כיוון מעשיו לרעה - הרי מן השמים כיוונו לטובה), וכן מציינו בעת שרימה לבן את יעקב - 'יהי בבוקר והנה היא לאה', לא כתיב 'ויחר אף יעקב' אלא ויאמר אל לבן... למה רימוני (כט כה) כמי

1. סיפר החסיד רבי יוסף מאיר זיידל זצ"ל, מחשובי חסידי גור, כי כך היה נהוג בבית הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, בכל עת שהוצרך ליסע ברכבת היה המשמש כנס לקודש פנימה זמן מועט לפני יציאת הרכבת למחוז חפצה, והיה מזכיר שקרב ובא זמן הנסיעה, ומיד היה הרה"ק קם ממקומו, מסדר את החפצים אשר יצטרך להם בדרכו. פעם אחת בעת שעזר המשמש לסדר את החפצים נשטמו כמה מהם מידו לגודל המהירות, שאלו האמרי אמת 'וואס יאגסטי זעך' - מפני מה הינך בהול, ועשה הגבאי תנועה בידו כמי שאומר שעושה כן מפני שהרבי בהול ונחפז, נענה לו האמרי אמת ואמר, 'יאך יאגזיך נישט, יאך מאך שנעל', איני מבוהל כלל, אלא אני עושה הכל במהירות ובזריזות...

ובזה פירשו מה שנאמר (תהילים קיט ט) 'חשתי ולא התמהמתי', שלכאורה יש בזה כפל לשון שלא לצורך, כי הממהר אינו מתמהמה, אלא כך אמר דוד, אכן חשתי אך לא היה זה מפני שמיהרתי אלא כי לא התמהמתי - שלא כיליתי את זמני לריק. 2. כי העיקר - לחיות באמונה זו באמת ו'לא המדרש עיקר אלא המעשה'. ידוע דבר המעשה שפעם נתפס אריסטו - אחד מגדולי הפילוסופים במעשים בהמיים הנוגדים לגמרי ל'דרשותיו' שעל האדם להיות בעל 'דרך ארץ' וזהיר בהליכותיו בעניני אכילה ושתייה וכיו"ב. מששטחו תלמידיו תמיהתם בפניו, נענה ואמר 'כשאריסטו אוכל הוא איננו אריסטו...' וכי 'פיתוגרס' (פילוסוף שיסד יסודות גדולים בחכמת ההנדסה) צריך להיות 'משולש' בעל ג' קצוות.. והיינו שהגוי הוא וחכמתו תרתי נינהו, ואין לחכמת האדם כל שייכות למהותו. לא כן נחלת עבדי ה', כי כל שיחם ושיגם בעניני אמונה וביטחון ושאר ענייני עבודת ה' להחדיר את הדברים בלבם ונפשם (עיי' שם משמואל חנוכה תרע"א).

3. מענין לענין, נהוג עלמא כשרוצים להתנות בין איש לרעהו איזה ענין באופן שלא ישתמע לשני פנים, ושלא יחזרו בהם שני הצדדים, אומרים זה לזה 'ברחל בתך הקטנה', ולכאורה דבר פלא הוא, כי הרי יעקב אבינו - הראשון שהתנה 'ברחל בתך הקטנה', ולא עלתה בידו, כי לבן רימהו בכל מיני רמאויות, וי"ל כי ישראל עם

על לבן, שהרי ברמאותו מקיים לבן שליחותו מאת הבורא להיטיב עמו וזרעו אחריו.

וביותר הדברים אמורים לענין הפרנסה, וכמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (במדבר ד"ה וידבר) כי זהירות יתירה נדרשת מן האדם הנזקק לצאת לפרנסתו, כי בה פורס היצר מצודתו להפיל את האדם ברשתו, על ידי שידמה בנפשו שככל שיתאמץ יותר בעבודת כפיו ככה יעלו רווחיו ותגדל הצלחתו, עד שסבור שכוחו ועוצם ידו יעשו לו את כל החיל, ועי"ז נופל מדרגה לדרגה ועבירה גוררת עבירה שמבקש לחמו בתחבולות וערמימות, בהיתר וח"ו שלא בהיתר".

ששואל את רעהו מדוע רימה את פלוני אלמוני - ואין הדברים נוגעים אליו כלל. כי האמין באמונה שלימה שלא לבן העומד לפניו מחליף את לאה תחת רחל, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו עושה זאת, ובוודאי שתצמח לו טובה גדולה מזה לעתיד. וכמו שאבן כך הווה, כי רמאות זאת הביאה את רחל לידי מסר"נ כששברה את טבעה במסירת הסימנים למנוע בזיון נורא מלאה אחותה, וזכות זאת עמדה לרחל שתוכל להוליד בנים מיעקב, כמו שנאמר (ל כב) ויזכור אלוקים את רחל... ויפתח את רחמה, (וברש"י, זכר לה שמסרה סימניה לאחותה), גם תעמוד להם לזכות בהבטחה ושבו בנים לגבולם (ירמי' לא יד-טז), נמצא שאין כאן כל סיבה לכעוס

קדושים רוצים לרמז שכל 'המתנה' יזכור היטב, שעם כל 'תנאי' עדיין אינו מובטח שסוף דבר יהיה כרצונו, כמו שבאמת אירע לרחל בתך הקטנה' הראשון, אלא אין הדבר תלוי אלא ביד ה'.

ט. איתא ב'אמרי פנחס' (שער טהרת המידות אות כט) בשם הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע וז"ל. עצה להנצל מן הכעס להאמין ב'השגחה פרטית' על כל האדם והוא מנהיג הכל לטובתו של אדם... ויאמין באמונה שלימה שהכל לטובתו וממילא לא יכעס על שום אדם.

י. ומצינו לאידך גיסא, שכשאמרה לו רחל אמנו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי' (ל א) אז 'ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלוקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן'. ולכאורה מילתא דתמיהא היא שלא כעס על לבן אלא על רחל. ועפ"י האמור אתי שפיר כי ברמאותו של לבן ידע כי אינו אלא שליח שנשלח מן השמים להיטיבו באחריתו, אבל כשרחל אמנו בכתה והתאוונה 'הבה לי בנים', חרה אפו מדוע איננה מאמינה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

יא. לשון נורא מצינו להגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בספרו שמירת הלשון (שער התבונה פי"א) כידוע שמי שעושק לחברו הוא רק שוטה ורשע, דהשפעתו לא תתרבה ממה שנגזר לו בראש השנה, עבור שעשק לחברו, דתמורת זה שנוטל ההשפעה

ומביא מה שפירש מרן הבעל שם טוב
 הק' זי"ע בלשון המשנה (אבות ג'
 טז) 'מצודה פרוסה על כל החיים', כי
 'פרוסה' רומז ללחם ולפרנסה וכמו שמצינו
 (ברכות לז:) 'בכדי אכילת פרם', והזוהירונו
 חכמים כי מצודת היצר היא על ידי
 פרוסה - פרנסה, ואין לך מי שנמלט
 ממצודה זו אלא היא על כל החיים, שכל
 בני אנוש מתנסים בנסיון זה של רדיפת
 הפרנסה, ועלינו להישמר ביותר לכל
 נילכד במצודתו של היצר, אלא נתחוק
 באמונה הפשוטה שאין ההשתדלות אלא
 גזירת מלך מלכי המלכים הקב"ה יי אך
 אינה מועילה כלום".

שבאה או שעתידה לבוא ליד חברו, תנטל ממנו השפעתו שנגזרה לו בראש השנה, וסוף דבר יהיה, שממון העוול יכלה גם את יתר הפלטה - השפעה הכשרה שיש לו מכבר. כמאמרם (סכה טט:) מפני ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יורדין לטמיון, וקחשיב אחד מהן, מפני שפורקים עול מעל עצמן ונותנין על חבריהן. וכן איתא במסכת דרך ארץ זוטא (פ"ג) אם נטלת את שאינו שלך, את שלך יקלו ממך. ואיננו רק כמחליף השפעה כשרה באסורה, שעתיד יהיה לתת דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה כמאמרם (ב"ק קיט.) כל הגוזל את חברו שוה פרוטה, כאילו נוטל את נפשו. וגם הוא מטריח את הקב"ה להשיב גזלה לבעליו, כמאמרם (סנהדרין ח.) אמר הקב"ה לרשעים, לא דין שאתם גוזלים, אלא שאתם מטריחין אותי להשיב הגזלה לבעליו. וכל הדברים האלו מרומזים בתורתנו הקדושה בפרשת ויצא, דְּכָתִיב (לא יא-יב) 'ויאמר אלי מלאך האלוקים בחלום יעקב... שא נא עינך וראה כל העתודים העולים על הצאן עקודים נקדים וברודים' (כפירש"י שם, שהיו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב) פירוש, ושמא תאמר, איך מותר לי לעשות דבר זה ליטול מהשפעתו של לבן וליתן אליך, לזה מסיים המלאך - 'כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך', שהחליף את משכורתך עשרת מזנים, ונטל השפעתך, לכן אני מחזיר אליך.

יב. וכדרך שנתבאר לענין 'ויגרשהו וילך' כך ייאמר גם לעניין עסק הפרנסה, שאף שמחובת האדם לעשות 'השתדלות' להביא טרף לביתו, אך לא יעשה 'השתדלות' מבוהלת' מתוך שראשו וכולו נתונים רק בפרנסה... אלא יבטח באלוקיו שהוא זן ומפרנס לכל, ויתעסק בהשתדלות מתוך רוגע ונחת, וכמאמר צדיקים על הפסוק (תהילים קכח א) 'גיע כפיך כי תאכל', שצריך להיות יגיע כפך בלבד ולא יגיעת ראשך. אחד מחסידי הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע התאונן בפני רבו כי עליו לעזוב את שערי 'בית המדרש' לעסוק על המחיה ועל הכלכלה, והוא מפחד מהבלבול השורר בשווקים וברחובות, אמר לו הרה"ק, כתיב בפרשתן (כח יא) 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו', וברש"י, 'עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות', ותמוה, וכי שמירה יש בגדר אבנים סביב הראש בלבד, והרי עדיין כל גופו

אינו שמור מן החיות והמזיקים, אלא, משל לציפור שנפלה לתוך בוך (ביצה) והחלה לשקוע בה יותר ויותר, כל עוד שכנפיה עדיין לא טבעו, בידה לצאת מהבוץ ע"י כנפיה, ואם גם כנפיה טבעו בתוככי הבוך, כל זמן שראשה מחוץ לבוך עדיין תוכל לזעוק 'הצלה' ויבואו להושיעה, אבל כשגם הראש נשקע בבוך, אוי לה... ולכן בצאת יעקב אבינו חרנה, לבית לבן הרמאי, נתיירא מפני חיות רעות, וחשש מאד מה מצפה לו שם, על כן עשה 'שמירה מעולה' סביב לראשו, כי כל זמן שהראש לא 'שקע', עדיין אפשר לו לאדם לזעוק לעזרה ולהצלה, אמר לו הרה"ק, כך גם אתה, כשהנך יוצא לעבודת הפרנסה, הזהר על 'ראשך' לבל ישקע בהבלי העולם הזה, ותשמור על ה'אמונה' שבמת, ובזה תנצל מכל הבלבול והרע, ובכל עת ובכל זמן עדיין תהיה מקושר כראוי אל ה' הוא האלוקים.

כבר המליץ הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (נאות הדשא, דברים מפי השמועה שונות אות ג) בדברי חז"ל (קידושין כט.). האב חייב ללמד את בנו... וי"א אף להשיטו במים, וביארו שכמו השט במים, הרי אף שגופו מונח במים מכל מקום חייב להיות ראשו ממעל - מחוץ למים, כך ילמד האב את בנו, שבכל עת עיסוקו בגופו בענייני גשם, יעסוק בהם רק בגופו, אבל ראשו ומחשבתו יהיו 'מחוץ למים' למעלה, כלפי שמים.

כה אמר הרב החסיד רבי מרדכי יחיאל לוריא זצ"ל, לרמז בדרך צחות בפסוקים בהם מתנצל יעקב אבינו לפני האימהות שאביהם לבן רימהו עשרת מונים, ובלילה חלמתי אודות העקודים נקודים וברודים... והמעייין בפסוקים יראה שאין כל ענין החלום לכאן, ומספיק היה לו לומר שלבן רימהו עשרת מונים... אלא, כך אמר להם יעקב, כל עוד שעבדתי במשך שעות היום וראשי בל עמי, ניחא, אבל כעת שמצאתי עצמי חולם בלילות אודות עקודים נקודים... הרי עלי לברוח מכאן...

יג. הנה כבר הבאנו הקושיא הידועה על הנאמר בפרשתן (כח יא) 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו', וברש"י, 'עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות', ותמוה, וכי שמירה יש בגדר אבנים סביב הראש בלבד, והרי עדיין כל גופו אינו שמור מן החיות והמזיקים, אלא נתבאר בספרים, שכאן למדנו יסוד גדול, כי אין דורשים מהאדם רק השתדלות גרידא, ומכיוון שעשה ככל אשר לאל ידו, ממילא יגיעו אליו תוצאות טוב מידי הבורא יתב"ש, וביאור הדבר, כי באמת, גם כאשר מקיים את ההשתדלות במלואה לא היא המביאה את התוצאה - לא ההשתדלות תביא הפרנסה, ולא השמירה ממזיקים תשמור את האדם, רק הקב"ה הוא העושה ויעשה לכל המעשים והתוצאות, א"כ די לו במה שעשה כפי יכולתו, כי ממילא אין ה'תוצאה' שייכת להשתדלות.

סיפר הגאון רבי שלום בן ציון פלמן זצ"ל, ששבוע לפני נישואי אחד מצאצאיו נטל הלוואה גדולה מגמ"ח ידוע בעיר, ובצאתו משם נשדד על אתר ע"י שודד בן

בפרשתן (ל כה-לא), 'נקבה שכרך עלי ואתנה... ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה...', כתב הרד"ק (ר"ה לא) שיעקב השיבו 'לא תתן לי שום דבר קצוב בשכרי, אלא יהיה שכרי דרך מקרה וטובת הא-ל כמו שיומין לי'. והיינו שלבן הארמי 'ביקש לעקור את הכל' - לעקור ולהרחיק את יעקב אבינו מצורו וקונו, כיצד יעשה זאת - מצא לו טכסים, כשתהיה פרנסתו של יעקב בשכר קבוע, אז לא יהיה בהרגשה שפרנסתו תלויה בידי שמים, ולא ירגיש עצמו תלוי בה'. אבל, יעקב אבינו לא אבה לשמוע לו, וענהו שאינו רוצה בשכר

בליעל, היות והלה ידע שבאותו מקום ישנו גמ"ח המלווה סכומים הגונים מצא לו מקום להזיק ולשדוד את ה'לווים' המסכנים, בבואו הביתה נענה רב"צ ואמר - רימזו לי מן שמיא שיותר אינני צריך לעסוק בהשתדלות להשיג עבור נישואי הבן, ואכן, הישועה באה שלא כטבע כלל.

כעבור תקופה פגש רב"צ את הרב מנקוביץ, ושוחחו יחדיו בענייני אמונה ובטחון, ובתוך הדברים סיפר לו רב"צ את דבר ה'שוד' ואת הלימוד שלמד מכך, שאלו הרב מנקוביץ מדוע למדת כזאת, אולי עדיין חפץ היה הקב"ה בהמשך השתדלותך, הסביר לו רב"צ, שהקב"ה בעצם יכול לעשות הכל - להשפיע על האדם כל השפע מבלי שהאדם יעשה מאומה, אלא שהקב"ה אינו חפץ בהנהגה ניסית וכיו"ב - כי אז תתבטל הבחירה בעוה"ז, ע"כ ציוונו לעסוק ב'השתדלות' ובה הנס יתלבש בטבע ונסתר הנס, ולא יתבטל הנסיון אלא תשאר הבחירה בידי אדם, אבל כיוון שראיתי שההשתדלות איננה מועילה רק גורמת נזק בוודאי יש להפסיק אותה, ולעסוק רק בבטחון בה'. ואמר רב"צ, באמת יש בידי לחבר ספרים עבי כרס על מעשה ניסים ונפלאות שעשה עמי הקב"ה בהמצאת הוצאות נישואי כל צאצאיי בהרחבה גדולה, ומה טעם איני מוציאם לאור, מחשש ש'הן לא יאמינו לי'...

והוסיף שזה ירושלמי מפורש (תרומות פ"ח ה"ג) שרבי ינאי פחד מנחשים, והיה מניח ארבע כרעי מיטתו בדליים מלאים מים, כי הנחש אינו יכול לעבור ולדלג עליהם, פ"א כשניעור משנתו מצא נחש על מיטתו, מאז ציווה רבי ינאי להסיר הדליים, ואמר עלי לבטוח בה' שישמרני מן המזיקים. ולכאורה יש לתמוה, וכי מעיקרא לא בטח בה', אלא וודאי, כי מתחילה קיים בעצמו חובת ההשתדלות - לשמור עצמו ממזיקים ומרעין בישין, אבל, משראה שממילא אין השתדלותו מועילה, ואין הדליים עוצרים בעד הנחשים, הסיק מכך שאין מבקשים ממנו 'השתדלות' בענין זה ועליו רק לסמוך לבו על ה' האלוקים.

וכמוכן שלא באו לגרוע כאן מחובת ההשתדלות, רק להבין ולהשכיל מהותה של השתדלות מהי.

קבוע, שהרי בזה יסמוך על 'משבורתו' ית' וישא עיניו למרום בכל עת ובכל הקצובה והמסודרת, ויתמעט במחוננו בה', שעה". ומעשה אבות סימן לבנים, אלא שברו יהיה תלוי במה שיגזור הבורא מידי יום ביומו מה ילדו הכבשים עקורים נקורים או ברורים, ועי"ז יהיה תלוי בבורא מלך עוזר ומושיע ומגן בכל העניינים.

יד. ולדין ייאמר צא נא השדה ושאל את הבריות מה הם אומרות – מהי הברכה שהאדם מן השוק מברך את עצמו, והכל יענוך – לכשיכנס לחשבון הבנק שלהם בכל חודש ביום מסוים בחודש כך וכך מעות אז אדע כי ערכה שנתי, לזה בא יעקב אבינו ומכחישם, כי טובתו וחיותו של אדם כשיזכור בכל עת ויחיה תמיד בהרגשה כי הוא סמוך על שולחן אביו שבשמים – 'שעשה לי, העושה לי כל צרכי...' גם ירויח בזה, שחיייו יהיו תמיד שלווים ושקטים, שהרי פעמים נופל על האדם הוצאה בלתי צפויה מראש, אם אינו חי אלא על משכורתו הקבועה הרי הוא מאבד עשתונותיו כש'משהו' זז ממקומו, אבל החי על חסדי הבורא מה לו עשרת אלפים ומה לו מאת אלפים – היד ה' תקצר, כי 'לי הזהב ולי הכסף', אין לו אלא לפנות אל אביו שבשמים לבקש מאתו כל הצטרכויותיו והם כבר בדרך לביתו.

פעם אמר יהודי לרבו כי הוא מרגיש עצמו תלוש... כי מעבידיו זורקים אותו חדשים לבקרים, ובכל 'שני וחמישי' הוא עובד במקום חדש, פעם ב'קביעות' ופעם כ'ממלא מקום' – ופעמים רבות הנו מסובב בחוסר מעש – ואני אנה בא. א"ל וכי 'תלוש' אתה, מעולם לא ראיתי אדם מחובר כמוך, כי אינך סומך כלל על מעשי ירך אלא הנך מחובר לבורא כל עולם באשר עיניך תלויות השמימה בכל עת ובכל שעה... וכבר אמרו בדרך צחות, אולי לכן מקבלים אותם השכירים מדי חודש 'תלוש משכורת' (Paycheck), לרמז שע"ז אפשר ח"ו להיות 'תלוש' מאמונתו בהקב"ה, אם ח"ו יתחיל לסמוך על ה'תלוש' הקבוע שיבוא בעתו ובזמנו. ובוודאי אין כוונת הדברים לומר שיעזוב האדם את מקום קביעותו.. אלא ללמד שתמיד יהא מחובר אל הקב"ה ואל יסתמך על ה'תלוש' כי אין לך תלוש גדול מזה.

היה הגרי"ז מבריסק זי"ע נוהג לומר, לא ידעתי מנין לעשיר 'לחם לאכול ובגד ללבוש', כי בשלמא העני מרגיש לרוב עניותו ומחסורו שהוא תלוי ביד ה', ומתפלל אל ה' בהרגשה שאין לו על מי להישען אלא על אביו שבשמים וממילא ישמע א-ל ויענהו, וישפיע עליו די מחסורו. אבל העשיר המתהלל בעשרו, וכלל איננו מרגיש שהנו תלוי ביד ה', ואף אם ישפוך שיח תפילה על הפרנסה אין זו תפילה הבאה מתוך הרגשת הלב... אם כן מניין יש לו כל צורכו. ואמר הגרי"ז שזו קושיא עצומה שאין עליה תשובה.

ראה ה' בעניי - חמלה גדולה ויתירה דייקא בשעת ה'עוני'

בפרשתך (כח י"ג), 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו', ויחלום והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, והנה ה' ניצב עליו ויאמר' וגו', ולכאורה צריך ביאור לשם מה הראה לו הקב"ה באותו חזיון ומראית הנבואה את הסולם שמלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, והלא עיקר תכלית הנבואה נועדה עבור מה שאמר לו הקב"ה (שם יג-טז) 'אני ה' אלוקי אברהם אביך', הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך, והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשיבותיך אל הארמה הזאת כי לא אעזובך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, ומה צורך יש להקדים לו מראית הסולם, ומה עניינו להמשך הגילוי ההוא. והאריכו בזה מפרשי התורה בדרכים הרבה.

ונתבאר בספה"ק דהנה איתא במדרש (בר"ר סח ז') על הפסוק ויפגע במקום - 'ביקש לעבור, נעשה העולם

כולו כמין כותל לפניו', ומשמעות הדברים, כי יעקב אבינו בצאתו לחרן עמד באותה שעה במצב של 'מאין יבוא עזרי', כשהוצרך לעזוב את ארץ מולדתו, שם עלה ונתעלה בקדושה ובטהרה בבית יצחק אביו ובאהלי שם ועבר, ועתה הוא מוכרח לברוח מאימת עשו אחיו הרשע שמבקש להרגו, 'ולאן הוא הולך' - לבית לבן הרשע, וכמו שנרמז בשם 'חרן' - שהוא 'חרונו של עולם' (ע"י בר"ר סח יג, וברש"י לעיל יא לב), והרגיש כאילו כל העולם עומד בפניו כמין כותל, כמי שאומר שאינו יכול ללכת כי בכל מקום שפונה יש 'כותל' המעכבו מלהמשיך בדרכו (וכדאמרי אינשי, ער טאפט א וואנט - הוא 'ממשש' קיר).

ולחזק לבבו נגלה אליו הקב"ה בחלום ליל, והראה לו את הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, וכמו שפירש רש"י 'עולים תחילה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו' נמצא שבאותו הזמן היה יעקב לבדו בלי שמירת המלאכים, כי

אלא, שהרה"ק מסוקולוב זי"ע ביאר, כי אמרו חז"ל (קה"ר א יג) 'יש לו מנה, רוצה מאתיים' נמצא שאף העשיר מרגיש תמיד 'חסר' ותלוי ביד ה', ואף אם יש לו ממון רב, מכל מקום לעולם אין נפשו שבעה, ותמיד ירעב לעוד ועוד מעות, נמצא שגם הוא 'מרגיש חסר' ותולה עצמו בה', שפיר הוי תפילתו תפילה.

אגב אורחא בכוחה של תפילה, איתא בשל"ה על הפסוק 'ויפגע במקום', וז"ל, ויפגע במקום - שהוא הקב"ה, כי כשם שאנו רוצים נגדו בהתעוררותנו מלמטה כך הוא רץ נגדנו לעזור אותנו.

מלאכי ארץ ישראל כבר עלו לשמים, להראות לו, דייקא בזמן בו נראה לך ואילו מלאכי חוץ לארץ עדיין לא ירדו, שהינך עוזב ובורה, אין מי שינן עליך, מה כתיב מיד והנה ה' ניצב עליו, ופירש הרי אז אני בכבודי ובעצמי 'שומר' עליך, רש"י, לשומרו, כי זאת בא הקב"ה ואדרבה בשעה קשה זו הקב"ה שומר

טו. וכדאיתא בגמ' לשון נורא (חולין צא:): על פסוק זה, 'אמר רבי שמעון בן לקיש, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, כאדם שמניף על בנו', ופירש רש"י, 'שמניף על בנו במניפה להצילו מן השרב'...

כיו"ב פירשו בנוסח ברכת 'השכיבנו' שבתפילת ערבית, 'השכיבנו אבינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום' (ויש בזה כמה נוסחאות וגירסאות), וצריך ביאור מדוע שינה בלשונו לומר על שכיבה 'אבינו' ועל קימה 'מלכנו', אלא ביאורו, שהשכיבה שזמנה בערב לעת חשכה, והוא מרמז לזמני החשיכה והקושי, על האדם לדעת שאז הקב"ה קרוב אליו ביותר, כקרבת 'אב' לבן, אבל בעת הקימה - בבוקר, בעת זריחת שמש ההצלחה, ומרמז למי שזוכה לחסדים מגולים, כדכתיב (תהילים צב ג) 'להגיד בבקר חסדך', אז קרבת הקב"ה אליו רק באופן של 'מלכנו', ולא בקרבה יתירה כאב עם בנו. הנה מזכירים אנו את קריעת ים סוף בכל יום שחרית וערבית, אלא שבתפילת שחרית אנו אומרים (בעזרת אבותינו) 'יום סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת ים וכו', על זאת שבחו אהובים ורוממו קל ונתנו ידידים זמירות', ואילו בערבית אומרים 'המעביר בניו בין גזרי ים סוף וכו', וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו וכו', מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה', וצריך ביאור שינוי הלשונות. אלא כי ההבדל בין 'ידיד' ל'בן', שמדרך האדם שמחבב את ידידו ואף מברכו לשלום בכל עת שרואהו, ומאחל לו צפרא טבא וא גוט שבת במאור פנים, אבל אין בזה כל דמיון לאותה אהבה שאוהב אדם את בנו, אליו יהיה מסור תמיד בכל ליבו ונפשו, וידאג לו לכל צרכיו ומחסורו. ובזה יבואר דקדוק הלשון שתקנו חז"ל, שבא ללמד כי כשמאיר לאדם וטוב לו בבחינת 'שחרית' ובוקר אזי באמת אינו אלא כדרך 'ידיד' כלומר אין קרבתו אל ה' קרבה עצומה כל כך, אבל בשעה שהוא שרוי בחושך ובערב' וכולו שבור ורצוף הרי הקב"ה קרוב אליו ביותר ואהבתו אליו כאהבת אב לבנו יחידו, על כן בערבית אנו מזכירים שהננו 'בניו' של הקב"ה, ואילו בשחרית אין אנו אלא רק 'ידידים' ותו לא.

ואכן אימתי נזכר בתורה שהננו בנים למקום ב"ה, בשני מקומות, א, בהיותם תחת שעבוד מצרים, שאמר הקב"ה למשה לומר לפרעה 'כה אמר ה' בני בכורי ישראל' (שמות ד כב). ב. 'בנים אתם לה' אלוקיכם לא תגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת' (דברים יד א), והיינו בהיותם בתחתית שפל המצב כשהם משועבדים לפרעה וכן

עליו וקרוב אליו הרבה יותר מבשאר עיתים וזמנים, וממילא אל תירא ואל תחת בשעה שכל העולם כולו לפניך כמין כותל, ואל תאמר בלבבך מאין יבוא עזרי, כי אדרבה, 'עורך מאת ה' עושה שמים וארץ, והשית' מגין עליך עתה^{טז} ביתר שאת וביתר עוז".

והן הן הדברים דאיתא עוד במדרש (בר"ר פה י) על מה שנאמר 'כי בא השמש' - רבנן אמרי כיבה השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצנעה. משל לאוהבו של מלך שבא אצלו לפרקים, אמר המלך, כבו את

כשאחד מהקרובים מסתלק לבית עולמו וכי גדול הכאב עד מאוד, באותה שעה דייקא קודשא בריך הוא אומר 'בני אתה'...

טז. כעין זה ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע התגלות הקב"ה בחלום ליעקב, שהוא על דרך שמצינו ביחזקאל שראה מראות אלוקים וכל מעשה המרכבה דווקא בבבל, כדי לחזק אמונתם של ישראל שהקב"ה לא עזבם אלא 'למענכם שולחתי בבלה' (ישעיה מג יד), וכמבואר באריכות בזוה"ק (ח"ב ב:), כך מטעם זה נגלה הקב"ה ליעקב דווקא בצאתו לחרן בתחילת הליכתו לגלות אצל לבן, להראותו שהוא נמצא עימו גם בשעה קשה זו ולעולם לא יעזבנו.

יז. כתב 'בעל הטורים' על הפסוק (כח יב) 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', וז"ל. רמז למי שמושלך לארץ לפי שעה, יעלה השמימה...

וכך כתב האברבנאל' לבאר הטעם שלא להודתה בלידת בניה הראשונים, וז"ל, שהיתה כוונתה, שהבנים הראשונים ידעה סיבת לידתם שהיה ממשפטי השי"ת ורחמיו על כל מעשיו, כי כן דרכו לרחם על העגומים. עכ"ל. והיינו שכביכול מן הדין בנים הללו שלה הם.

הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע (קול שמחה) הקשה על האמור בפרשתן (ל א), 'ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, ש'אינו מובן', כי נראה הדבר כ'מעשה נערות', לומר שאם לא יהיו לה בנים תמות, אלא ביאורו, מכיוון שראתה רחל שאחותה לאה ששנואה היא - יש לה בנים, והיא שאהובה היא - אין לה בנים, הבינה שבזה גופא תלוי הדבר, כי הקב"ה אוהב את השנואה ושבורת הלב, וזהו 'ותקנא רחל באחותה' - על כי שנואה היא, ואילו היא איננה שנואה, הלכה ואמרה ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, כי ידעה שאין דבר שיקפיד עליה יעקב כמו על זה, ואכן כיוונה לדבר אמת, שאחר הדברים האלה נעשית שנואה, כדכתיב 'ויחר אף יעקב ברחל', ומיד נפקדה וילדה את יוסף, ללמדך שהקב"ה שוכן את דכא ומרפא לבות נשברים (הרר"ב מסיים שדבריו אלו על דרך הלצה, אך הרבה יש לנו ללמוד מהלצותיהם של הצדיקים).

הנרות, כבו את הפנסין, שאני מבקש להקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם אוהבי בצנעה, כך השקיע להקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב בצנעה. פירוש, שאם נראה לאדם ששקעה לו השמש שלא בעונתה... והקב"ה 'מכבה' את אור השמש ומחשיך את כל העולם סביבו, דייקא או יתחזק באמונתו מתוך ידיעה ברורה, שאדרבה אין באן לא חושך ולא

הסתרה, כי אם ההארה והתקרבות, שהקב"ה מבקש לדבר עמו בצניעא, ודייקא בזמן זה משפיע עליו כל טובי"ח. ואם נדמה לו כי הקב"ה רחוק ממנו ח"ו, הרי האמת היא, כי 'מרחוק ה' נראה לי' (ירמיה לא ב) - שבגודל הריחוק המדומה כך ה' נראה לי ומתקרב אליי ביותר מתוך רחמים רבים² וחמלה גדולה ויתירה³.

מסופר על הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, שפעם הגיע אליו יהודי פשוט מאד, והרה"ק כבדו בכל הכבוד והיקר, ויהי לפלא בעיני תלמידיו מדוע נעשה לאיש זה כבוד גדול כ"כ, ויען להם הרה"ק, באחד ממסעותי נזדמן לי לשהות תקופה ארוכה אצל היהודי הלז, שם לא ניתן לי אלא 'לחם צר ומים לחץ', ומקום ללון ברפת בהמותיו... והאמת אגיד, שאותו מצב שהיה נחות בגשמיות העלה אותי ברוחניות למעלות רמות מאד, ומחויב אני לו 'הכרת הטוב' על שהעלני למדרגות כה רמות... באותה שעה הוסיף לבאר את הכתוב (לא א) 'מאשר לאבינו עשה (יעקב) את כל הכבוד הזה', כל הכבוד היינו מדרגותיו הרמות שנתעלה, כל זה בא לו רק 'מאשר לאבינו', שעינהו ורימהו עשרת מונים, כי זה הכלל, הפרעות והשפלות הם הכנות לגדלות.

יח. כתיב בפרשתן (לא מו) 'ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים וכו' ויקחו אבנים' וכבר דייק הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בשינוי הלשון, ושמעתי מגדול אחד ש'אבנים' רומז לקשיים והסתרות [ועל דרך שנאמר (כט ב) והאבן גדולה על פי הבאר], ויעקב אבינו הבין שכל אבן היא באמת מרגלית וגורם לעלייה, לכן אמר 'לקטו', מלשון חיפוש, כלומר ליקטו אבנים יקרות אלו לאסוף ולשמור, אבל הם לא הבינו זאת, והסתכלו על כל אבן כמפריע והסתר, לכן 'ויקחו' אבנים ולא ליקטום כמי שלוקח אבנים לסלקם.

והביא אותו גדול, ששמע מאשה ישישה שסבלה הרבה בימי חייה, בשנות ה'מלחמה' ולאחריהם, לפרש את הפסוק (תהלים צא יב) 'על כפיים ישאונך פן תגוף באבן רגלך', ומדוע לא ביקש לסלק את האבנים לגמרי, אלא כי אותם 'אבנים' טובה גדולה גנוזה בהם, אך זאת בקשתנו שלא ניפול בגללם אלא נוכל להתעלות על ידם. יט. וכה ביאר הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זי"ע בפרשתן דכתיב 'הנה ה' ניצב עליו וגו' והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו', ולכאורה צ"ב, דהיה לו לומר להיפך 'יורדים ועולים' - שהרי תחילה ירדו המלאכים מן השמים לארץ ובדרך חזרתם עלו

השמימה. ומבאר בדרך משל למי שנכנס ל'בית חתנות' וראה שה'חתן' והמחותנים יושבים יחדיו על שולחן פלוני במקום פלוני, נענה ה'אורח' ואמר, מדוע לא ישבו החתן ושושביניו ב'מזרח' כי ביום האתמול הייתי כאן על שמחת נישואין ושם ישבו החתן ושושביניו... מיילאו הקהל פיהם בשחוק, ואמרו לו, אך דברי שטות דיבר מע"כ, כי אכן ה'מזרח' נקבע לפי מקום ישיבתו של החתן ולא להיפך... וזה היום שהחתן יושב כאן הרי כאן הוא ה'מזרח' וכאן הוא חשיבותו של מקום... והנמשל כי אכן, בכל יום ויום נחשבת ההליכה לשמים כעליה, שהרי שם כביכול מקום מושבו של הקב"ה ולשם 'עולים' ולהיפך - היציאה משם היא 'ירידה', אבל בזו העת ש'הנהגה' ה' ניצב עליו' א"כ עיקר החשיבות הוא בזה העולם, על כן ההליכה מן השמים לארץ נחשבת כ'עולים' והחזרה כ'יורדים'...

וכלפי מה דברים אמורים, בכל עת שהאדם מרגיש כמרוחק ידע כי ה' שוכן אז בקרבו, ואין קרוב כקרבתו בשעה זו, וכביכול שם הוא השמים (ולשם נחשב 'עולים') ומה לו להיעצב אל לבו - הרי הוא עומד במקום הטוב.

כ. ואכן, כתיב בפרשתו, 'וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה' מרן המשגיח דפוניבו' רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל היה אומר, בוא וראה כמה יכול האדם לזכות בשביל מעט צער ומעט בזיונות, הרי מתחילה היה אמור שכלל ישראל יצא מרחל שהיא תהא עקרת הבית, מלכות משבט יהודה, כהונה משבט לוי, וכל יקר וגדולת ישראל, אך בשל היות לאה שנואה והיה לה צער, זכתה שהכל ייבנה ממנה, וא"כ אם עובר על האדם איזה 'צער' או 'בזיונות' אל יפול לבו בקרבו, דהא השי"ת ישלם לו משכורתו הטוב, ועוד יזכה לגדולה וכבוד שאין לשער ואין לתאר, והכל רק בזכות הצער והבזיונות.

כא. חסידים מספרים כי פעם השתעשע הרה"ק בעל התניא זי"ע עם נכדו הקטן, ושאלו 'וואו איז זייד' - היכן סבא, והראה התינוק על זקנו, נענה לו הרה"ק, זה אינו אלא ה'זקן' של זייד'י, אך היכן זייד'י עצמו, חזר התינוק והצביע לעבר הראש, ושוב אמר לו הרה"ק, אין זה כי אם הראש של זייד'י, והחווה התינוק על הידים וכו'. לאחר כמה רגעים נפל הילד על הארץ והחל למרר בבכי כשהוא זועק לעזרה זייד'י... זייד'י..., נענה לו הבעל התניא, אכן זייד'י כאן.... וענין עמוק למדנו כאן, כי אימתית הקב"ה שהוא 'זקן מלא רחמים' נמצא על ידי האדם - בשעה שהוא נופל, כי אז מתקרב אליו לסומכו ולחזקו.

כב. בספר 'ש"ך' על התורה (ד"ה והנה) מביא לשון המדרש (עיי' ב"ר פס"ט ג) על מה שנאמר 'והנה ה' נצב עליו', משל למלך שראה עני בן טובים שוכב בדרך בשדה והיה מגין עליו ושומר מחיות רעות, כן הקב"ה שמר יעקב מעשו ולבן, ונתן רמז בדבר, כי ה' נצב עליו ר"ת 'עני' (כי תיבת ה' כתובה בשם הוי"ה ומתחלת באות יו"ד), ללמדנו

עולים ויורדים 'בו' - כל העולמות עליונים עולה מאיליה שהרי המלאכים תחילה ותחתונים תלויים באדם ירדו בסולם ולאחר מכן עלו שוב למקומם, בפרשתן (בא יב), 'והנה מלאכי אלוקים ואם כן היה צריך לומר 'יורדים ועולים עולים ויורדים בו'. והתמיהה בו, ומדוע הזכיר תחילה את עלייתם

על מעלת העני' שהקב"ה מתקרב אליו ביותר והוא ניצב עליו, ו'עני' זה אינו דווקא עני במעות, אלא בכל ענין שהוא, הנצרך ויש לו 'מחסור' בדבר נחשב עני לגבי זה. בדומה לזה מצינו ל'משך חכמה' (דברים כו טו) המפרש מה שנאמר (תהילים סח ו) 'אבי יתומים ודין אלמנות א-לוקים במעון קדשו' - 'שהשי"ת מגדלם כבנים במעון קדשו'... איתא בגמרא (ברכות מח.) אביי ורבא (בקטנותם) ישבו ליד רבה, שאל אותם רבה למי מברכים ברכת המזון, אמרו להקב"ה, שאלם רבה, היכן הוא, הראה רבא על תקרת הבית, ואילו אביי יצא והראה על השמים, אמר רבה ששניהם יגדלו מאד. וצריך לבאר מה הפרש ביניהם, מדוע רבא הראה לעבר הגג ואילו אביי הראה על השמים. וביאר הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע (דברי, אגדות) וז"ל, אך נוכל לומר דהנה ידוע דהבורא כל העולמים משגיה על כל העולמות בעצמו ובכבודו, וזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כינים, אבל עכ"פ העולם מתנהג בדרך הטבע, דהיינו שכל אדם מטפל עם בניו הקטנים, והוא משתדל ועושה פעולות כדי לפרנסם, נמצא הגם דפרנסתם בא בודאי בהשגחה אלוקית, אולם הוא ע"י ממוצע דהיינו האבות, אבל ביתומים, שאין להם אב ואם לגדלם, ואעפ"כ הקב"ה הוא אב יתומים והוא בהשגחתו מזמין איש אשר יטפל עמהם ויפרנסם, נמצא דביתומים ניכר יותר השגחת הבורא ב"ה, כיון שבטבע אין להם מי שירחם עליהם. משא"כ בשאר קטנים נסתר ההשגחה בטבע (של) כרחם אב על בנים, ואעפ"כ גם זאת הוא בהשגחת הבורא ית"ש. ולזה רבא דהיה לו אב ואם אחוי כלפי שמייה קורה כלומר שהוא תחת ממוצע אביו ואמו [הכיר גם בזה שהממוצע הנו שליח מאת הבורא יתב"ש], ואביי ידוע דהיה יתום מאב ואם אחוי לברא שהוא רק תחת השגחת השמים ודפח"ח.

וכזאת מצינו גם אצל אסתר דכתיב בה (ב ז) 'והנערה יפת תואר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת', וכתב ה'רוקח' (הובא ב'תוספות השלם' על מגילות) כי יפת תואר וטובת מראה ר"ת 'יתום', וכלומר, שדייקא משום שמתו אביה ואמה על כן זכתה מן השמים לתואר ומראה.

והנה מקום אתנו ללמוד מכאן (זיל בתר סברא), לכל החלשים, איש איש במצבו, בכל מצב קשה שנראה לו לאדם כי אי אפשר לו לדאוג לעצמו - וגם אין לו מי שידאג לו, ידע כי במצב כזה בא עליו השפע והסיוע במידה גדושה ומלאה מידו הרחבה של הקב"ה בכבודו ובעצמו ללא כל אמצעי וכיו"ב.

המאוחרת. וביאר הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (ר"ה והנה) 'כי האדם פרא אדם יולד, ויש בידו להשלים נפשו להיות הולך ממדרגה למדרגה עד שמגביה עצמו יותר ממלאכי השרת'^{כג}, עפי"ז יש לפרש ש'הסולם' רומז על האדם, שהוא עצמו מוצב ארצה אך ראשו מגיע השמימה -

שיכול להתעלות ולהתרומם עד השמים, ובתחילה מלאכי אלוקים עולים במעלה עליו כי הם גבוהים ורמים ממנו, אך בידו להתעלות עליהם עד שהם יהיו 'יורדים' במדרגה למטה הימנו, וזהו עולים ויורדים בו - שהכל תלוי ביד האדם^{כד}.

כג. מאמר נורא אמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע לפרש בהאמור בסוף הפרשה (לב ב) 'יעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלוקים', שהנה 'פגיעה' הוא מלשון 'הפצרה', וכלומר שמלאכי אלוקים הפצירו ביעקב שיעשה להם טובה, כי ראו שהצדיק הוא גבוה במדרגתו יותר ממלאך, שהרי המלאכים שירדו לעוה"ז נפלו ונכשלו (לעיל ו ב), ואילו יעקב אבינו עלה ונתעלה גם במקומות שפלים כבית לבן, אם כן הוא גבוה מהם. כד. והיינו טעמא כי האדם הינו בעל בחירה ויש בקרבו יצר הרע המקשה עליו לעבוד את השי"ת, על כן כשמתגבר עליו עדיף הוא יותר מהמלאכים שאין להם בחירה, ומה רבותא בדבר... וכך למדנו מהאמור בפרשתן (לא מב) 'לולא אלוקי אבי אלוקי אברהם ופחד יצחק', וברש"י, 'לא רצה לומר אלוקי יצחק לפי שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואע"פ שאמר לו בצאתו מבאר שבע (כח יג) 'אני ה'... ואלוקי יצחק', לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו' (תוספת הלשון מרש"י בתחילת הפרשה), ויעקב נתיירא לומר ואלוקי ואמר ופחד'. ומקשה הט"ז (דברי דוד), צריך פירוש מה המורא הזה, כי אחר שהקב"ה בעצמו קרא את שמו עליו מה יש לו להתיירא, ומבאר הט"ז, כיון דכל טעמו של הקב"ה לייחד שמו על יצחק בעודו בחיים אינו אלא מחמת שפסק היצר ממנו, ודבר זה הוא כנגד כבודו של יצחק, כי 'יותר יש מעלה' מי שכח בידו לעשות רע וכובש את יצרו... לכן לא אמר יעקב 'אלוקי יצחק' כי אם יאמר על אביו ש'פסק ממנו יצר הרע' הרי הוא כמזלזל בכבוד אביו.

הבה נתבונן מה יעשו חסידיו של אדמו"ר או 'ראש ישיבה' כשישמעו את פלוני האומר על רבם 'רבי זה... ראש ישיבה זה... יצר הרע גדול שוכן בקרבנו...' והרי הט"ז עומד ומכחישם ואומר כי עיקר כבודו של אדם הוא שיש לו יצר המסיתו לעשות רע והוא עומד ומתגבר עליו. אף לדין ייאמר, שלא תפול נפש האדם בראותו כי בקרבו שוכן יצר המסיתו ומדיחו מעבודת ה', יומם ולילה לא ישבות, כי אדרבה, 'יצר' זה הוא המקרבו לאביו שבשמים, ע"י ההתגברות עליו.

כה. איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע על דברי המדרש (ב"ר סח יב) 'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו', (לחד מאן דאמר) עולים ויורדים ביעקב, רוקדים בו,

מוצב ארצה כי אין עמידתו אלא ע"י אחר המייצבו ומחזיקו, ולרמוז לאדם שהוא המעמיד את הסולם העולה בית א-ל עומד מוצב על ידו, וכל הנעשה בעולמות העליונים והתחתונים הבל תלוי בו.

ובזה יש לבאר בפסוק (טז) 'ואנכי לא ידעתי ופירש"י, 'שאם ידעתי לא ישנתי', פירוש אם הייתי יודע כמה חשובה היא עבודתי ועד היכן היא מגעת אזי מעולם לא ישנתי בתרדמת הבלי הזמני אלא הייתי מתעורר להתחזק בעבודת הקודש.

בעין דברים אלו מצינו להרה"ק השפת אמת' זי"ע (תרל"ט ד"ה בפסוק) העומד על דיוק הלשון בפסוק, שבסולם אמר 'והנה סולם מוצב ארצה' ואילו בהמשך נאמר 'והנה ה' ניצב עליו', מדוע לא נאמר כיו"ב נבי הסולם - והנה סולם ניצב ארצה. ומבאר שהחילוק ביניהם ש'מוצב' הכוונה שהוא עומד ע"י סיוע, שאחד מחזיק בו לבל יפול ממעמדו, אבל ה'ניצב' עומד מעצמו בלא סיוע ועזר, ולכן נאמר 'והנה ה' ניצב עליו' שהרי אין צריך לומר שניצב מעצמו, אך הסולם

וכשראה יעקב שכל מלאכי אלוקים תלויים ועומדים בו ובמעשיו, אמר, אילו ידעתי עד כמה אני פועל בהאי עלמא לא ישנתי, וז"ל הרי"ם, ואם היה אדם מישראל יודע עד היכן ולאיזה מקום מגיעים מעשיו, כי אז לא היה מבטל שום דבר מהעבודה וממעשים הטובים, והוא על ידי מעשיו יכול להרבות שפע ושמחה בעולמות העליונים. כו. הוסיף הרה"ק מקאברין זי"ע לפרש בלשון הכתוב 'ויחלום' שהוא מלשון חיזוק [וכמו שנאמר (ישעיה לח טז) 'ותחלימני והחייני!'], וכלומר, שבדבר הזה יתחזק האדם, שאף שהוא קרוץ מחומר ומאדמה, וכמו שנאמר 'מוצב ארצה', אך עם כל זאת 'וראשו מגיע השמימה' - נשמתו נאצלת משמי מרום, ומעשיו מגיעים השמימה, ומלאכי אלוקים עולים ויורדים בו - שיש להם עליות וירידות לפי מעשיו.

כז. איתא בגמרא (חולין צא:) שכשיעקב יצא מבאר שבע עבר בדרכו במקום המקדש והמשיך ללכת עד שהגיע לחרן, כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום. וידועה הקושיא, מדוע לא עצרוהו תחילה מן השמים בשעה שהגיע בראשונה למקום המקדש שתשקע השמש ויאלץ ללון שם, אלא ללמדנו יסוד גדול שכל הזמנים הגדולים והמקומות הקדושים לא יועילו לו לאדם אם ישב באפס מעש ובחיבוק ידיים, ורק כאשר התעורר מעצמו לשוב אזי נעשו לו ניסים וקפצה הדרך וכו'. אולם לעומת זאת, די היה בכך שיהיב דעתיה למיהדר, וכלשון המדרש פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, שכבר מיד שעלתה במחשבה לפניו לשוב על עקבותיו הרי קפצה לו הדרך. וכך פירש בספה"ק 'תפארת עוזיאל' בלשון הכתוב בסוף פרשתו (לב ב) 'ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלוקים',

שמרני כאישון בת עין - לקראת יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע
 ביומא דהילולא דיליה^כ שרוחו הגדולה מרחפת ומסוככת בכנפיה להחיש ישועה לדופקים על שערי רחמים^{כז}. וכדאיתא מהרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של

שכש'יעקב' הולך לדרכו לעבודת ה' מיד פוגעים בו מלאכי אלוקים בכדי לעזרו ולסייע בידו, כי הבא לטהר מסייעים לו.

בפרשתו (כט ב-י), 'והאבן גדולה על פי הבאר וגו', השקו הצאן ולכו רעו וכו', לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן וכו', ויגש יעקב ויגל את האבן, וידועה הקושיא, וכי לא ראה יעקב ש'האבן גדולה' מדוע אמר להם 'השקו הצאן ולכו רעו', וביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה), שכשראה יעקב אבינו את הרועים יושבים לצד הבאר באפס מעש, אמר להם, וכי בשביל שגמרתם אומר שאין בכוחם לגלול את האבן אינכם עושים מאומה, לא זוהי הדרך - ראשית דבר על האדם לנסות ואז יהיה ה' בעזרו... וכן עשה יעקב בעצמו - אף שידע שאין בכוחו לגלול את האבן, מכל מקום עשה את המוטל עליו, ניסה את כוחו ומן השמים עזוהו שהוריד את האבן 'כאדם המעביר פקק מעל גבי חבית' (רש"י). מכאן מודעה רבה לאוריינתא, לכל העומד בשערי התורה והעבודה, שלעולם לא יאמר - אין בכוחי עשות כך וכך, רק ינסה את כוחו ויעשה את המוטל עליו, ומכאן ואילך יעזרהו ה'...

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע נשא משלו לאחד שברח מליסטים מזויין החפץ ליטול נפשו, ובדרך מנוסתו פגע בבית על אם הדרך, מיד החל לדפוק על שערי בחזקה בבקשת עזרה ותחנונים שיכניסוהו ויצילוהו מיד אותו רשע, השיבו לו אנשי הבית, 'בוא ברוך ה'" - בשמחה רבה נארח אותך אבל, שמע נא, דלת הבית נעולה והמפתח נמצא מבחוץ, על כן טול את המפתח ופתח בעצמך את הדלת... אבל שוטה זה המשיך לדפוק ולזעוק רחמו עלי ואל תתנו אותי ביד צריי ורודפיי... כך נמי, הקב"ה אומר פתחו לי פתח - הן ה'מפתח' נמצא ברשותך, פתח את הדלת ואזי אוכל לפתוח לך כפתחו של אולם בלא גבול ולהצילך מיד היצר הרע.

וכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (חלק 'ליקוטים' עמו' קטז) שנקטו לשון זה 'כפתחו של אולם', כי לפתח האולם לא היו דלתות כלל... אלא היה פתוח לרווחה, וז"ל. אולם יש לפרש עפ"י המשנה במסכת מדות (ב ג) 'כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות חוץ משל אולם' היינו שפתח האולם היה תמיד פתוח, וזה רמזו חז"ל שאם יהיה לאדם רצון לשוב לה' אפילו מעט כחודה של מחט, יפתח לו השי"ת פתח שלא יסגר לעולם.

ישראל, י"ד שבט, ב) שהטעם שיום פטירת לצדיק הוא כ'בי הילולא' שהוא בלשון הצדיק נקרא 'הילולא', כי אותו היום ארמי יום 'חתונתו', וכמו שבחתונה קורין

כח. ועלינו לדעת ולהאמין באמונה שלימה כי בכל שנה ושנה מתעלה הצדיק בגזי מרומים מעולם לעולם, וגדול כוחו להשפיע יותר מבשנים עברו, ולא הרי הישועות שעתידים להתחולל בזכותו הגדולה ב"ב כסליו הבעל"ט כאותם הישועות שנעשו אשתקד ב"ב כסליו תשפ"ג.

וכה אמר הרה"ק ה'נועם אליעזר' מסקולען זי"ע בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע, דהנה איתא בגמ' (ברכות לד:) שהמתפלל כורע באבות ובמודים תחילה וסוף, וכהן גדול בסוף כל ברכה וברכה, ופירש רש"י, 'כל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע את עצמו' (ועל כן מבואר שם בגמ' שמלך צריך לכרוע יותר), ועד"ז ייאמר, כי בכל שנה ושנה ביומ"ד מתעלה הצדיק מעולם לעולם, וכל מה שהוא גדול יותר כך צריך להכניע ולהשפיל עצמו להושיע את הנמצאים בהאי עלמא.

כט. ענין נפלא מצינו במשנת הגה"צ ה'מנחת יצחק' זצ"ל (דרשות עמו' קצט) על דברי חז"ל (ב"ב טז:) 'רשב"י אומר אבן טובה הייתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא. ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל חמה'. ומבאר וז"ל, דכבר פירשו (עי' פי' הרשב"א בעין יעקב שם) דמרגלית טובה שהייתה בצוארו, היינו שהרגיל והמשיך אליו תלמידים הרבה בדיבוריו, יעו"ש. וכל חולה וכו' נראה לומר הכוונה, בין חולי הגוף ובין חולי הנפש היו מתרפאים בתפילותיו והשתדלויותיו בדברים היוצאים מן הלב הנכנסים אל הלב להחזירם לתשובה, וכשמת תלאה הקב"ה בגלגל חמה, היינו כמו שהגלגל חמה חוזר פ"א בשנה למקום שהתחיל הילוכו, כן הצדיק ביומא דהילולא דימיה, כשמשנתטחים על קברו מסוגל להוושע כנ"ל - בין חולי הגוף ובין חולי הנפש יהיו מתרפאים, ובכלל זה כל מיני ישועות הנצרכים כל חד וחד בדיליה.

ומסיים שם, ובוודאי שכן הוא ג"כ בזמן שאי אפשר להשתטח על קברו, אם מתאספים יחד לכבודו (ועי' עוד, מנח"י עה"ת פ' נצבים עמ' רמה).

ל. הנה ה'תכלת מרדכי' מבערז'אן ביאר בדברי רש"י (לעיל כא ו) על הפסוק 'ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוקים כל השומע יצחק לי' - 'הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום וכו' ורב שחוק היה בעולם, ולכאורה צריך ביאור לשם מה נעשה נס זה, אלא, כי אברהם ושרה לְפָנָת מידותיהם כעצם השמים לטוהר לא היו יכולים לשמוח בלידת בנם יחידם לעת זקנותם בשעה שיש בעולם הרבה עקרות והרבה חולים... על כן פקד הקב"ה את כל העקרות וריפא את כל החולים - ורב שחוק בעולם, וכל זה בכדי שיוכלו אברהם ושרה לשמוח בשמחתם בהולדת יצחק.

את הכתובה לפני החתן להודיעו ולהזכירו התחייבותו כלפי האנשים שחמו בצילו. את התחייבויותיו כלפי הכלה, כמו כן עב"ל¹. ואין הדברים אמורים רק למי בזמא דהילולא של הצדיק מזכירים את שחסה בצילו בחיי חיותו עלי אדמות

לדין ייאמר הנה בהגיע 'ומא דהילולא' של הצדיק (פירוש תיבת הילולא היינו 'שמחה'), כיצד יוכל הצדיק לשמוח ביומו הגדול בשעה שבני ישראל נאנחים ונאנקים איש איש בנגעו ומכאובו, ממילא כביכול מוכרח הקב"ה לרפא את החולים, לפקוד העקורת, להמציא זיווגים, למלא אסמינו שבע וכו', ורב שחוק בעולם – ורק כך יוכל גם הצדיק לשמוח ביום שמחתו... על כן הבה נשמחה לקראת האי יומא דהילולא י"ב כסלו, כי בו יקויים בנו רב שחוק בעולם...

לא. הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע היה מבאר את ענין 'הילולא' של צדיקים, כי ל'צדיק' יש כוחות אדירים, לפעול ישועות גדולות ונוראות בקרב הארץ, אמנם בעלותו השמימה בפטירתו מהעולם הזה - הרי הוא נוכח לראות שכל מעשי אלוקיני טובה רבה הם, וממילא אינו פועל להסיר הצער מעם בני ישראל הנמצאים בעולם הזה, וכפי המסופר שהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע הבטיח קודם פטירתו מהאי עלמא - לתלמידו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע, שבעלותו לשמי ערבות לא ינוח ולא ישקוט עד שתתבטל גזירה קשה שהיתה אז על ראשי עם בני ישראל, אחר זמן נתגלה אליו הרה"ק הר"א בחלום ואמר לו, משעליתי למרום איני רואה 'גזירות רעות' כלל, כי כל הגזרות 'טובות' המה, ולכן איני יכול לבטלה. אמנם ביום ההילולא יורדת נשמת הצדיק להאי עלמא ושוב רואה היא לנגד עיניה את כל הצער ומכאוב העוברים על בני ישראל 'דבר יום ביומו', ואין לך יום שאין... מרובה... לאידך, הרי מקום הנשמה כעת בעולם העליון, ונמצא שיש לה כוחות יותר מבהיותה בזה העולם, על כן כוחה רב לפעול ישועות גדולות למעלה ממעלה מדרך הטבע.

בהאי עניינא אמרו לבאר את דברי רש"י בפרשת תולדות בפסוק (בראשית כז א) 'ויהי כי זקן יצחק ותכהן עיניו מראות', וברש"י, 'דבר אחר, כשנעקד על גבי המזבח, והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת (את מעשה העקידה) והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו'. ולכאורה צריך ביאור וכי בכדי שיראו המלאכים את הנעשה בזה העולם שאברהם עוקד את בנו יצחק – וכי נצרך עבור זה לפתוח את השמים. ואמרו ביאור נורא הוד, כי בוודאי את הכל הם רואים מן השמים, אלא שמשם אינם בוכים על זה כי שם רואים רק את הטובה שבדבר, וכי על דבר טובה וברכה יש להם לבכות, רק בהביטם בזה העולם איך שבני ישראל נאנקים ונאנחים איש איש בנגעו ומכאובו על זה הם בוכים מאין הפוגות עד שנסתמאו עיני יצחק עי"ז...

אלא גם למי שחוסה בצילוליג בימינו... בשנת תשפ"ד... גם פשיטא ואין צריך

הנה מצינו בגמרא (פסחים נא.) רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (נחלש ונפל למשכב), כאשר חזר לעולם הזה, אמר לו אביו, מה ראית למעלה, אמר לו עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית. ויש אתנו מקום לומר, כי ביום ההילולא, אשר הצדיקים השוכנים בעליונים יורדים ובאים אלינו למטה, והינם רואים את מצבנו בכי רע, הרי זה הזדמנות עבורנו היושבים בעולם הזה, עולמות התחתונים שיפעלו עבורנו שיעלה מצבנו ומעמדנו למעלה למעלה. לב. וכבר איתא ב'ספרי' (פרשת עקב פיסקא לה) לגבי ענין הברכה שהצדיקים מביאים אתם לכל מקום שהם הולכים, כשבא יעקב אצל לבן ברכה באת לרגליו... ירד יוסף אצל פוטיפר ברכה באת לרגליו... ירד יעקב אצל פרעה ברכה באת לרגליו, ובמה ברכו שנפסקו שנות הרעב בטרם זמנם, וסבר תנא קמא שאחרי מות יעקב חזרו שנות הרעב לשמש עד מילוי זמנם (שבע שנים), רשב"י אומר אין זה קידוש השם, שדברי צדיקים קיימים בחייהם ובטלים לאחר מיתתם, אלא שפע הבא ע"י הצדיק קיים לעד ולעולמי עולמים.

אמור מעתה, שבוודאי כל הניסים הללו שאירעו אז יארעו לנו גם היום, אבנים ייעצרו, שפע רב יבוא עם כל הטוב על ראשי עם קודש.

לג. רמז לדבר כי 'ישראל נושע בה' תשועת עולמים' ר"ת בת עין... כי רב כוחו לעורר רחמים על בני ישראל לתשועת עולמים... עוד אמרו כי 'בת עין' ר"ת 'בה' תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו'...

לד. טרם כל שיח יצמח נקדים בג' עובדות נוראות המראות בעליל עד כמה היה הרה"ק ה'בת עין' זי"ע מגן ומושיע לכל החוסים בו.

הדברים ידועים ומפורסמים, שבעת הרעש הנורא בצפת, בשנת תקצ"ז, רוב רובם של יקירי צפת נקברו אז תחת המפולות, ולא נותרו לפליטה כי אם 'כעשירית' מבני היישוב, בעת שאירע הרעש עמדו בבית מדרשו של ה'בת עין' באמצע 'חזרת הש"ץ' דמנחה, מיד ציווה ה'בת עין' שכל העם הנמצאים בבי מדרשא יתאספו ויעמדו סביבו, והוא עצמו נשכב על הארץ בפישוט ידיים ורגליים לפעול את אשר פעל, ואכן מחצית מבית המדרש התמוטט ונפל הגג שמעליו, ואילו המחצית השנייה, ששם עמדו המתפללים תחת צלו של ה'בת עין' נשאר על תילו, ונראה הדבר לכל עד עצם היום הזה.

אף הסתלקותו של אותו צדיק היתה למען הצלת הרבים, כאשר בראשית שנת תר"א פשטה בצפת מגיפה - מחלה ממארת חשוכת מרפא, וכל מי שנגע במי שתקפו החולי היה גם כן נחלה, מגיפה זו הפילה חללים רבים ואף ה'בת עין' נתקף בחולי

זה, והתאבק במחלתו כמה ימים, לפני פטירתו הבטיח לבני העיר 'כי הוא הקרבן האחרון ממגפת הדבר, ואחריו לא תהיה עוד מגיפה בעיר זו', וכך הווה.

עוד יסופר מה ששמעתי מהרב שמעיה טויסיג שליט"א ששמע מזקנתו מהמקובל אצל בני המשפחה אודות אחד מאבות המשפחה הרה"צ רבי משה לייב העלר זצ"ל מבני היכלא קדישא של ה'בת עין', ואחיו של הגה"ק רבי שמואל העלר זי"ע רבה של עיה"ק צפת ת"ו, שיומו האחרון עלי אדמות היה בעש"ק ושכב על מיטתו כשהוא גוסס ונוטה למות זמן ממושך, ניגש אליו אחיו הרב ר' שמואל שהיה תקיף בדעתו וחשש שמא ימשך הדבר עד אחר כניסת השבת ושמא יבוא לידי חילול שבת רח"ל, ואמר לו סאיז שפעט (כבר מאוחר)... כמעט שבת... באותו הרגע הסתובב ר' משה לייב לעבר צידו השני והחזיר נשמתו ליוצרה... ואכן קברו אותו עם דמדומי חמה רגעים ספורים קודם השקיעה. במוצש"ק נגלה הנפטר לאחיו הרב ר' שמואל וסיפר לו מה שעבר עליו מעת קבורתו, שמאחר שנכנסה שבת מלכתא קדישא תיכף לאחר שנטמן באדמה לכן לא הספיקו לעיין בדינו, ובכל יום השבת היה 'רגוע' (שאפילו הגהינום שובת בשבת)... 'ויהי נועם נשבת במוצאי שבת'... אז ניגש אליו מלאך וקרא לו לבוא עימו... אמר רמ"ל מימי לא עשיתי מאומה מבלי לשאול בעצת מורי ורבי, נעתר לו המלאך ולקחו להיכלו של ה'בת עין', ונכנס רמ"ל לקודש פנימה, כשהמלאך ממתין בחוץ, ושאלו הבת עין אודות פטירתו, ואמר רמ"ל שהמלאך ממתין בחוץ, נענה לו הרה"ק, מי זה המלאך... דו ביסט דא, זיי דא (אתה כבר כאן - תשאר כאן)... ואכן נשאר שם... אף לדין ייאמר לכל מי שיזכה 'להיכנס' להיכלו של הבת עין - 'דו ביסט דא, זיי דא'... ואשרי האיש אשר יחסה בצילו, ויזכה לקבל ממנו כל ההשפעות הטובות ברוח ובגשם, לגופו ולנשמתו לטוב לו כל ימי חייו.

שמא תאמר, כיצד זוכים בזמן הזה להיכנס להיכלו כולו אומר כבוד ולהסתופף בצילו ולשאוב מלא חופניים ממעייני הישועה...

בראש ובראשונה צריך להאמין באמונה שלימה בכוחו הגדול והנורא של האי צדיק יסוד העולם לבטל כל גזירות קשות ורעות ולהסיר כל 'האבנים' מראשי עם קודש. כמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע בפסוק בפרשתן (ל א) שאמרה רחל ליעקב אבינו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי', והשיב יעקב 'התחת אלוקים אני' (שם פסוק ב), וביאר, שכך אמר לה יעקב, שלא ראי האמונה בצדיק כמו האמונה בהשי"ת אשר בכוחה לשדד מערכות אף אם אינה בשלמות, אולם כח האמונה בצדיק הוא רק כשמאמין באמת ובתמים, מכיוון שאמרת 'ואם אין' הרי זה סימן שיש בקרבך ספיקות בכוחי א"כ אין בכוחי לעזור לך, כי 'התחת אלוקים אני' להושיע גם כשאין מאמינים בי בשלמות, לא כן הוא, ורק האמונה השלימה בכח הצדיק פועלת ישועות נפלאות למעלה מדרך הטבע.

והוא על דרך שאמר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בלשון הכתוב (דברים כה ו) 'ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך', שהמאמין בבואו אל הצדיק כי בכוחו של הצדיק לפעול לו את הישועה - מובטח הוא כי יתקיים בו ברוך אתה בצאתך ואכן תתמשך עליו הישועה... (אבני זכרון ערך 'צדיק').

דוגמא לדבר, שמענו מבעלי המעשה, אשר לקראת יומא דהילולא שנת תשפ"ב ראו אודות העניין הנשגב ללמוד בספר הקדוש בת עין המסוגל לכל הישועות (וכדלהלן) וקבלו על עצמם ללמוד בו מדי שבת בשבתו לזכות שתי הבנות היושבות בביתם ומצפות בכליון עיניים לזיווגם, והנה כעבור כשנה אמרה הבת המבוגרת יותר שלרוב הקושי הנפשי מבקשת היא מאמה ש'תצא' עמה ליום אחד לשחרר עצמם מעט מה'עול' והלחץ הרובצים עליה, ואכן נטלה האמא 'יום חופשי' מעבודתה, ונסעו יחדיו לעיה"ק צפת ת"ו... ואותו היום י"ב כסלו היה, אלא שלא הרגישו בדבר, ורק בהגיעם לצפת אז שמו אל ליבם באיזה יום הם עומדים, כמובן שהחליטו מיד לפקוד את הציון הק' בהאי יומא רבא, והיה זה בקושי גדול עקב ריבוי הגשמים שירדו באותו היום, ובאורח פלא ממש הגיעו למערת הבת עין כעשר דקות לפני השקיעה, שפכו ליבם כמים שתזכה למצוא את הזיווג בקרוב, ואף הוסיפו לקבל על עצמם לשוב להודות על הנס אם תתארס בקרוב, מיד לאחר שיצאו משם והמתינו לאוטובוס התקשר האב והודיע שזה עתה התקשר מאן דהו 'להציע' איזה שידוך... ואכן לא עברו ימים רבים ואותה הצעה הגיעה לידי גמר בשעטומ"צ. כמובן שהמשיכו ללמוד בספה"ק בת עין, וכעבור כמה חודשים גם הבת השניה מצאה את 'שלה'...

ועתה מגיעים אנו ל'נקודה' בה אנו עוסקים... בשלהי חודש אב נסעו לציון הקודש של הבת עין, להודות ולהלל לא-ל הטוב על כל החסד אשר עשה עימם, והוסיפו לבקש על הבת השלישית שבינתיים כבר ג"כ הגיעה לפירקה, ושוב קיבלו על עצמם לחזור להודות על הישועה בשבוע בו חל יומא דהילולא, אלא שלגודל אמונתם בישועת השם כי תבוא במהרה - הוסיפו 'סייג ותנאי' שאם חתונת הבת (השלישית) תערך בסמיכות ליומ"ד אזי יבואו בזמן אחר... וראו זה פלא, מיד הגיע הגיעה 'הצעה' והחתונה תתקיים אי"ה בט"ז כסליו... הרי לפנינו כוחה של אמונה תמימה ושלמימה, עומדים הם בסוף חודש אב ו'מתנים' על חתונה שתערך בחודש כסליו, כשהשידוך הוא עדיין בגדר דבר שלא בא לעולם... אך הם כבר ראו כוחו של צדיק לחולל ישועות בקרב הארץ, וכבר בטחו שאכן יבוא השידוך 'במרוצה' עד שיתכן שהיא תינשא כבר בחודש כסליו... וכן הוה.

לעומת זאת, מעשה נורא שמענו מבעלי המעשה, לפני שלוש שנים ישבו קבוצה של ט"ו בחורים, הללו קבלו על עצמם שאם יבואו כולם בקשרי שידוכין עד יומא דהילולא הבעל"ט (תשפ"ב) - יערכו סעודה רבתית לכבוד נשמת הרה"ק ה'בת עין'

לומר 'שמזכירים לו את התחייבותו' כי בידו 'לפרוע את החובות'...¹

סעדי ואוושעה - סגולה נפלאה לערוך סעודה לכבוד נשמתו

סגולה נפוצה וידועה לערוך סעודה לכבודו ולטובת נשמתו של בעל

ההילולא קדישא בעל הבת עין - הרה"ק רבי אברהם דוב בן הרה"ק רבי דוד זיעועכי"א, ובזכותה ובכוחה להחיש ישועות גדולות ונצורות². וכמו שמביא הרה"ק האדמו"ר מטאהש זי"ע (בספרו עבודת עבודה) וז"ל, ידוע לי ממשפחה אחת בארץ ישראל אשר הווקנו לדבר ישועה

זי"ע, ובתוכם היה אחד שבלבו לגלג לכל ה'סגולה' ולא האמין בזה, ואכן עד יומא ההילולא תשפ"ב באו כולם בברית האירוסין חוץ מאותו שלגלג... ובא לפנינו בערב ההילולא בדמעות שנפרסם את דבר המעשה למען הרבות האמונה (ויתכפר לו).

וכבר היה מעשה אצל הרה"ק ה'בת עין' בעצמו, כאשר הלך עם קבוצת אנשים להתפלל על קברי צדיקים אשר מנוחתם כבוד בצפת, וכשהגיעו על יד אחד הקברים שמע הרה"ק איך שאחד שואל את רעהו, מאן יימר שאכן אותו צדיק טמון כאן... הסתובב הבת עין על אתר ואמר לו, מי שמפקפק במסורת המקובלת אצל בני ישראל הרי הוא אפיקורס... ולהוציא מכל האויבער-חכמים למיניהם המעלים ספיקות ופקפוקים לקרר ולצנן את האמונה כשהם 'רק' שואלים 'מי אומר'... ודי בהערה זו...

ודרך ההתחברות לנשמת הצדיק ולהתקשר אליו בקשר של קיימא היא על ידי ההליכה בדרכיו הק', או על ידי העסק במשנתו, גם לרבות עשיית סעודה לכבודו, וכדלהלן.

וכך כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נח ד"ה ענין) וז"ל. בהילולא של צדיקים גם מי שלא הכירו בחייו ולא שמע מפה קדשו דברי תורה, מכל מקום ההולכים בעקבותיו ומתאספים יחד, ומספרים סיפורי קודש, וחוזרים על דבריו הקדושים שלימד בהם איך לעבוד להשם יתברך, על ידי זה משיגים קשר ושייכות להצדיק. עכ"ל.

ומי לנו גדול מה'בת עין' בעצמו שהורה את הדרך כיצד מתדבקים בו, וכמעשה שהיה בעת פרידתו מבני קהילתו 'אווריטש', שטרם עלתו על הספינה בדרכו לארה"ק עמדו כל הקהל ונפשם בשאלתם, להישאר דבוקים בו, אמר להם ה'בת עין' בזה"ל, כתיב 'ובו תדבק', וכי אפשר לדבק בו, אלא הדבק במידותיו מה הוא רחום וכו' מה הוא חנון וכו', מוכח מזה כשמדבק את עצמו במדות של אחד דומה ממש כמי שמדבק בו, על כן גם אתם תראו לדבק את עצמכם במדות אשר הורגלתי בהם מנעורי עד היום הזה, ויהיה כמו שמדבק בי ממש פנים אל פנים, והמידות שהורגלתי ליזהר מנעורי הם - לשון הרע, שקר, וגסות הרוח. (מובא בהקדמה לבת עין מפי בן אחיו). לה. יש שאמרו, כי משמעות תיבת 'הילולא' היא 'שמחת נישואין', והנה בנישואין המנהג להעניק 'דורונות', אף בנישואין אלו מעניק הקדוש ברוך הוא 'דורון'

ורחמים, וערכו סעודה ביום ההילולא תורתו מגן לנו - לעסוק בדברי תורתו הקדושה קדישא, ותיכף נישעו בישועה רבתי דברים נחמדים מצינו ב'מאירי' בביאורו למעלה מדרך הטבעי.

ל'חתן' - הצדיק, שיוכל לשנות את גזר דינם של קרוצי חומר הדרים בעולם הזה, אמנם מובן שהקרוב קרוב קודם, על כן העצה היעוצה להתחבר ולהתקרב אל הצדיק כל אחד בדרכו שלו, אם בעריכת סעודה, אם ב'לחיים', אם בהשתטחות על הציון, ועל כולנה ללמוד מדרכיו של צדיק - לילך בהם ולעבוד בהם את ה' הוא האלוקים. לו. בישיבת 'בית אברהם' בעיה"ק ירושלים תובב"א, ישנו 'קרן' לעריכת סעודות מדי שנה בשנה ביומא דהילולא קדישא, ומעשה שהיה כך היה, לפני עשרות בשנים היה יהודי ושמו הרה"ח ר' שלמה גראס ז"ל, לפרנסתו התעסק במכירת נפט, ברם, עסק זה - יגיעתו רבה ושכרו מועט, ומכיוון שכך, רעב ומחסור שררו בדרך קבע בביתו, ויהי בליל ההילולא של ה'בת עין' זי"ע, השתטח ר' שלמה על ציון הקודש, ושפך את לבו כמים, בתפילה ובתחנונים שירוויחו לו פרנסתו מן השמים, לאחר מכן, חזר לביתו ועלה על יצועו, והנה בחלומו רואה הוא את ה'בת עין' זי"ע, ויאמר לו ה'בת עין', דע לך שקורת רוח מרובה הסבת לי בתפלתך על קברי (ידוע שהמתים נהנים כשמתפללים על קברם, וראה זוה"ק פר' ויחי רכה.) אך זאת אשאלך - מדוע לא ערכת סעודה לכבוד ההילולא, תיכף התעורר ר' שלמה משנתו, וקיבץ משארית לחמו הדל, כינס עשרה יהודים, וערכו יחדיו סעודת הילולא. למחרת היום הלך ר' שלמה וקנה כרטיס לוטו (לאטר"י), וזכה בהון עתק שממנו נתעשר בעשירות גדולה, ואף הקים מממונו 'קרן', אשר עד עצם היום הזה עדיין עורכים ממנו סעודות הילולא.

לז. באמת אמרו, יכלה הנייר ולא יכלו סיפורי הישועות להם זכו אלפי אלפי ישראל בזכות עריכת סעודה לכבודו של ה'בת עין', ואין צריך להביא עובדות... אך מכל מקום פטור בלא כלום אי אפשר, על כן נביא טיפה מן הים, מקצת שבמקצת, ממה ששמענו מ'כלי ראשון', ובעיקר אותות ומופתים בהם ניכר בעליל כי באה הישועה בזכות עריכת הסעודה.

ביום י"ב כסלו בשנת תש"פ אירע אסון בקרב אחינו בית ישראל כאשר נכנסו נכריים מרצחים שפלים לסופערמארקעט (מכולת) של יהודים יראים ושלמים בשכונת דזערסי סיטי (בניו דערז'י) והרגו כמה נשמות קדושות, ושמענו מעשה מאחד ה'ניצולים', וכך הוא כותב לנו במכתב, שמי י. ב. גאלדבערגער, יש לי חברה של תיירות בארה"ב בשותפות עם אחי, אח זה היה גר ביוניאן סיטי (union city) שהיא במרחק בערך עשרים דקות נסיעה מדזערסי סיטי, (אני גר בויליאמסבורג) באותו יום היה לי פגישה בדזערסי סיטי עם אחד הקליענטיים (לקוח) באפיס שלו. ובמחשבתי היה ללכת אל

של החכם מכל אדם 'אכול דבש הרבות הבא לאכול מצוף הרבורים, אזי אף לא טוב וחקר כבודם כבוד' ודבר זה שמתוק הוא לחבו, מכל מקום הרבות נאמר אודות הצדיק כמדובר בפסוקים לא טוב לא יוכל האדם לאכול מידה הקודמים. ומבאר, שאכן אכול דבש זה מרובה של דבש, פן תקצה נפשו בצוף

הפגישה, ולאחמ"כ להכנס לסופערמארקט בכדי לקנות דבר מאכל להשיב את נפשי כ'פת שחרית', וחשבנו שאחי יבוא שמה לסופערמארקט ושמה נסדר כמה עניני הביזנעס, ואכן בגמר הפגישה וכבר פניתי ללכת אל הסופערמארקט, והנה אחי מתקשר אלי, ואומר לי, אולי תבוא הנה ליוניאן סיטי - הרי זה רק מהלך של 20 דקות, כי יש פה סעודה לכבוד הילולא דהבת עין, ואפגוש אותך פה, מיד הסכמתי, ואכן יצאתי מיד לדרך להגיע אליו.

בשנה שעברה ביקשו לערוך סעודת הילולא בבית כנסת מסוים, אלא שאם אין כסף אין סעודה... וניגשו לאחד המתפללים בכדי להתרימו לדבר מצווה, נתן הלה סך חמש מאות שקלים כשהוא מקדיש את הזכות לטובת גיסו ששכב על מיטת חוליו כשהוא מחוסר הכרה רח"ל, לאחר זמן קצר קיבל בשורה טובה שהלה התעורר ופקח את עיניו, והתברר שהיה זה באותם הרגעים ממש בהם הרים תרומת קודש לעריכת הסעודה.

מעשה נורא שמענו מאחד מבני החבורה מדרי העיר מבית שמש, אברך זה התעסק והכין סעודה לכבוד היא"צ, ובאותה שעה שיחקה בתו בת ג' שנים בסכין סביב עינה, ופצעה את העין, עד שהחל לזוב דם רב, מיהרוהו לבית חולים, ואחר בדיקות מעמיקות אמרו להם שכמעט נגעה בעין עצמה, ואך בניסי ניסים ניצלה העין לגמרי... וראו הכל, כי הוא הכין סעודה ל'בת עין', וה'בת עין' שמר על ה'עין' של ה'בת'...

כיוצא בדבר שמענו מעשים לאין מספר אודות הישועה לה זכו בזכות אותה קבלה טובה לערוך סעודה ביומא דהילולא אם יוושעו עד אותו היום - והגיעה הישועה בסמיכות ממש ליום ההילולא... דוגמא לדבר, בחור מבוגר שקבלו חבריו על עצמם שאם יתארס עד י"ב כסליו אזי יערכו סעודה לכבוד ה'בת עין', ונשברה צלחת ב"ב כסליו סמוך לשקיעה... או מעשה בדומה לזה, בבחור מבוגר (אשר כבר אחותו הצעירה ממנו הקימה את ביתה) אשר נשאר 'בודד' בשיבה, על כן הולך הוא מפעם לפעם לשמש כ'ממלא מקום' בתלמודי תורה בבני ברק, והנה בשנה שעברה ביום י"ב כסליו לימד בת"ת סאדיגורא, ובזמן ה'הפסקה' נערכה סעודה גדולה ב'חדר מלמדים', והתעורר הבחור ואמר בקול רם, הנני מקבל על עצמי שאם אמצא זיווגי עד י"ב כסליו תשפ"ד אזי אערוך סעודה בל"ג, אמרו לו המלמדים מדוע אינך מבקש

המתוק ביותר. אך וחקר כבודם לחקור הקדושים, זה לכבוד. ושוב הוא הדבר בכבודם ופעלם של הצדיקים והאבות להרבות בהם כמה שיותר. וכלשונו

להינשא עד לאותו יום, ואכן 'תיקן' את דבריו ואמר שאם יעמוד תחת חופתו עד י"ב כסליו הרי יערוך סעודה, ושכח מכל אותו מעשה ומכל הקבלה שקיבל על עצמו. והנה בחודש אייר 'נקרע לו הים' וב"ה בא בקשרי אירוסין, והחלו לדבר על מועד מתאים לקבוע בו זמן הנישואין, ומן השמים סיבבו שהזמן הראוי מכל הבחינות הוא יום חמישי אור ל"א כסליו, והודיעו זאת לחתן, וכאשר בא לרשום זאת ב'ספר הזכרונות' אשר לו, וימצא כתוב אותה קבלה טובה שאם יתחתן עד י"ב כסליו...

שמענו מבעלי המעשה המתגוררים בעיה"ק צפת, אשר ב"ה התברכו ב'ברכת הבנים', ומשנה לשנה הבית נעשה צפוף וצר מלהכיל, וחפשו זמן זמנים טובא דירה חדשה רחבת ידיים ולא מצאו, כיתתו רגליהם והלכו לראות דירות הרבה אך אלו לא התאימו להם מסיבות שונות, והנה לקראת יומא דהילולא בשנת תשפ"ב ראו את גליון 'באר הפרשה' וקבלו על עצמם שאם ימצאו דירה נאה והולמת בעשרת ימי תשובה תשפ"ג, ואף הילולא, ואכן, בעזהש"ת מצאו דירה נאה והולמת בעשרת ימי תשובה תשפ"ג, ואף סיכמו על דמי המקח, אך דא עקא שעדיין לא הצליחו למצוא קונה שירכוש את דירתם הישנה, ולא היה די סיפוקם לשלם על הדירה החדשה מבלי למכור את הישנה, על כן נתעכב הקניין, עד שבתחילת חודש כסלו הודיע להם בעל הדירה החדשה, כי אם בתוך כמה ימים אינם חותמים 'חוזה' אזי מתבטל 'התחייבותו' למכור להם, וימכור את הבית לאחרים, בערב שבת שקודם ההילולא (שחלה אשתקד ביום שלישי) קבלו על עצמם שאם יצליחו למצוא מיד קונה לדירתם הם מתחייבים לערוך סעודה אף בשנת תשפ"ד. והנה ביום ראשון הגיע איש יהודי מעי"ת מבני ברק לראות את הדירה הישנה שלהם בכדי לקנותה, והיה זה ממש שלא בדרך הטבע, שכן אותו יהודי מבני ברק דיבר עם 'מתווך' (מעקלער, בראקער) שיראה לו דירות בצפת, ועל חשבון זה יצא האיש לדרכו מבני ברק ועד צפת, אלא ש'בדיוק' באותו יום נחלה אותו המתווך ולכן בקש מחברו שיראה לו דירות (אחרות אשר ברשותו) בכדי שלא תהא נסיעתו לחינם... והוא ידע שהם מעוניינים למכור דירתם... וביום שלישי י"ב כסליו חתמו זכרון דברים על מכירת דירתם, ובכך יכלו לקנות את הדירה החדשה והרחבה... ומן העניין לציין, כי סיפרה בעלת הבית מעשה זה לשכנותיה ומכריה, וכמה מהם שרצו לקנות דירה אחרת התעוררו אף הם לאותה קבלה טובה, וגם הם זכו לראות בישועת ה'...

וכך שמעתי מ'משגיח' נכבד באחת הישיבות המפורסמות בארה"ק וביודעי ומכירי קאמינא, ששהה אחר חג הסוכות (לפני כשנה) בעיה"ק צפת, שם פנה באחד הימים להשתטח על קברי הצדיקים בביה"ח הישן, ובדרכו נכנס גם למערת ציון הרה"ק ה'בית

עין', בעודו עומד בתפילה זכר והזכיר את אחיינו - בחור חשוב מבוגר שכבר כמה שנים עמד בשידוכים ולא זו מאומה, ומן השמים יצא מפיו (ללא שחשב על כך מקודם לכן) אם הבחור יתארס עד יומא דהילולא של הבת עין אערוך סעודה לכבוד בעל הדיילולא למנין אנשים - כשבליבו נוקף הספק, וכי יתכן שבזמן קצר כל כך - ששה שבועות, תבוא ישועתו, והרי הוא כבר כמה שנים בעניין השידוכים ולא זו מאומה. ולפלא והפלא, כעבור שבועיים ימים בא הבחור בקשרי שידוכיו, ותגדל הפליאה, כי ל'כלה' נמנו בקושי שבע עשרה שנה מיום הולדתה, ולא עוד אלא שאחיה נישא ממש לאחרונה ויש לה עוד אחות כלה בבית, ובעצמו אינם יודעים מדוע מיהר אביה לארס אותה, אלא שה'בת עין' דחף' כל הענין מלמעלה לישועת הבחור.

כמו"כ שמעתי מה'חתן' בעצמו... אשר כבר היה 'זקן בא בימים' (מפני סיבה כלשהי), לפני כשלוש שנים (תשפ"א) עלה לציונו הק' של ה'בת עין' כשבועיים ימים לפני יום הדיילולא, בכה והתחנן לראות בישועת ה', וקיבל על עצמו שאם יבוא בברית האירוסין עד יומא דהילולא קדישא יעלה ויבוא בשנית 'להודיע' על הישועה ואף יערוך סעודה לכבודו של אותו צדיק, כעבור עשרה ימים נחוגו השידוכין בקול רינה ותודה...

ראו נפלאות ה', בישיבה אחת בעיר מודיעין עילית קבלו הבחורים על עצמם שאם עד יומ"ד דשנת תשפ"א יתארסו שלושים בחורים יערכו סעודה גדולה לכבוד ה'בת עין', והנה באותה שנה חל יומ"ד בעצם יום השב"ק, ונדברו הבחורים לשבות 'שבת התועדות' בקוממיות לכבוד הילולא קדישא, אלא שביום ראשון שקודם הדיילולא החזיקו רק במספר 'עשרים ותשע' חתנים... אכן שמע אלוקים הקשיב בקול תפילתם, ובליל שישי בא הבחור ה'שלושים' בברית האירוסין, ונסעו בשמחה גדולה לערוך את השבת בצוותא לכבוד בעל הדיילולא. וכששאלו את כל ה'נוגעים בדבר' מפני מה נקבתם במניין שלושים דייקא, לא פחות ולא יותר... והם עצמם לא ידעו מה להשיב אלא שכך יצא מפייהם...

והנה מעשה זה התפרסם ברבים, ומהם ראו וכן עשו בישיבה חשובה בעיה"ק ירושלים, והם קבלו על עצמם שאם יתארסו עשרים בחורים (כמנין הבחורים 'שנשאר' מחברי השיעור) אזי יעשו סעודה רבתית ביומ"ד י"ב כסליו תשפ"ב, וכך הוה, שבו ע לפני הדיילולא נשלם ה'מניין', והבחור האחרון מתוך העשרים מצא אף הוא את זיווגו למזל טוב. ו'נשנה בשלישית' בישיבה אחרת שקבלו על עצמם שאם יתארסו כל ה'קבוצה' יערכו סעודת הדיילולא ב"ב כסליו תשפ"ג, ואכן כך הוה...

והנה מקום אתנו לעורר אודות החובה לעשות 'פרסומי ניסא', ולקיים 'שיחו בכל נפלאותיו', כי מלבד עצם חיוב ההודאה לבורא ית"ש על כל הטוב והחסד, הרי יש בזה תועלת עצומה גם לאחרים, וכאמור לעיל ש'מצוה גוררת מצוה', ו'סעודה גוררת סעודה', והרי רבים רבים מאחינו בני ישראל זקוקים לישועת הפרט כל אחד באשר

הוא, ועיניהם כלות מתוחלת ממושכה, על כן אל תמנעו טוב מאחרים... שכאשר יראו וישמעו כל אותות ומופתים מבעלי המעשה עצמם אף ליבם ירחש דבר טוב, ועי"ז אף הם יצאו מאפילה לאורה בקרוב...

וכמו שראינו אצל אותה משפחה מצפת שזכו למכור דירתם ולקנות דירה אחרת, שכאשר ראו בעיניהם את הישועה, ניגשה היא אל הוריה אשר עשרה שנים תמימות שלא נשמע בביתם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, שיירה שלימה עומדת 'תקועה בפקק' (טרעפיק) רח"ל, והציעה להם 'סגולה' זו, ואכן בתוך שנה שלוש מילדיהם כבר הקימו ביתם במזל טוב...

עוד נלמד מכל מעשיות אלו, שהרה"ק ה'בת עין' עומד ומתחנן להושיע ככל היוצא מפיהם, מעתה 'הרחב פיך ואמלאהו', אל יסתפק האדם בקטנות אלא יבקש בקשות גדולות, וכדאי הוא אותו צדיק לסמוך עליו.

וכאשר שמעתי מהרה"ח רבי מוטל ראטמאן שליט"א, עובדא שהיה עד לה לפני כמה שנים, בעודו מהלך ברחובות קריה - בשכונת מאה שערים אשר בעיה"ק ירושלים, מצאו יהודי נכבד 'בעל תשובה' אשר אין הפרוטה מצויה בכיסו, והלה החל לשאלו אודות 'וואש מאשין' (מכונת כביסה), כי נתקלקלה המכונה שבביתו, עוללים שאלו בגדים נקיים ואין נותן להם, ובצר לו הוא מחפש אחר חנות המוכרת מכונת כביסה 'יד שניה', כי עליה אין דורשים סכום עתק כמו על מכונה חדשה. ר"מ ניסה להניאו מכך, היות וידוע לידועי חן שדבר שטות הוא לקנות מכונת כביסה יד שניה - כי לעולם ומעולם לא תדע אלו חסרונות ובעיות יצוצו לך במשך השימוש בה. וכה אמר לו ר"מ, היום חל יומא דהילולא של ה'בת עין', עומד אני ליסע לעיה"ק צפת להשתטח על ציונו, בוא נא עמנו, וכבר נפעל עבורך ישועה גדולה.

וכן עשו, כל הדרך לא פסיק פומיה מגירסא של אותו נצרך, אודות מכונת הכביסה, כי מכונה פלונית טובה היא, ושל 'חברה' פלונית לא... ובכלל הוא דואג מה יהיה בסופו של דבר, כיצד יכבסו את בגדי בניו הגדולים והקטנים... ובבואם לפני המלך בציון הקודש שפכו לבם בתפילה - איש איש בנגעו ומכאובו. משם נסעו, ויחננו באת"ק מירון, קנו במכולת (גראסערי) לחם וכל מטעמים ועלו לציון הקודש דרשב"י לערוך שם סעודת הילולא, ויהי, אך יצאו מציון הקודש, צלצל הטלפון של מיודעינו הנצרך, ומצד השני 'מבשרים' לו כי הגורל שקנה מאיזה 'מוסדות' לפני זמן רב זכה ב... מכונת כביסה חדשה ומשוכללת...

וכה אמר לי ר"מ בצערו על אותו נצרך, הרי כוחו של הצדיק להשפיע שפע רב וגדול, חבל על אותו איש אשר צמצם את כל השפע במכונת כביסה שאכן קיבל אותה, אילו היה מבקש ב'השגות' כגדולות יותר בוודאי היה מקבל שפע רב פי כמה וכמה (ר"מ מספר ע"ע שפעל לטובה באותה נסיעה כמה עניינים גדולים ורבים פי כמה וכמה).

הרבנות בחקר כבודם של צדיקים, וההארכה באופני מעלתם הוא כבוד להמרבה, כי ברוב דבריו בזה יחדל פשע, באחוזו בנתיבותיהם והדבקן ביושר פעולותיהם. ואכן, עלינו ללמוד ממעשי אבות - סימן לבנים, לחיות חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא^{לה}, בתוספת ראויה של אמונה תמימה וביטחון בצור כל העולמים.

הדברים אמורים ביותר ביומא ההילולא דיליה, כי גם בעולמות העליונים מתעסקים רק במעשיו הטובים ובתורתו שחירש', וכדברי הרמ"ע מפאנו בספרו 'כנפי יונה' (חלק ב' סימן צ"ב, הובא בישיבה ישראל ס"ז סיון) ד'הילולא' נקראת שמחת נישואין וכן 'יום השנה' (יא"צ) נקרא אף הוא בלשון זה, ובמו שתחת החופה של

לח. אגב אורחא בענין יראת שמים ושמירת עיניים, שמעתי מאיש נכבד חידוש נפלא, דאפילו באמצע השנה (ולאו דוקא בי"ב כסלו), כשיש לאדם נסיונות בשמירת עיניים, והוא לוחם עם יצרו ומתגבר עליו ועוצם את עיניו מראות ברע ושומר על ה'בת עין שלו' אז יכול ג"כ לערוך 'סעודת בת עין' (על זה ששמר על הבת עין שלו) ויעשה סעודת מצוה בתופים ומחולות, וישמח מאד על זה שזכה להתגבר על יצרו, וסעודת מצוה כזו בוודאי ג"כ מסוגל לכל הישועות ברוחניות ובגשמיות למעלה מדרך הטבע. וכה אמר הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, מה שאין האברכים מתעלים כהיום, הוא מחמת שאינם מחשיבים קיין עובדא (פעולת אחת טובה), אנחנו כשהיינו הולכים ברחוב ונכנסנו הבייתה אחרי שזכינו לשמור את העיניים, היינו פוצחים בריקוד 'ארוממך ה' כי דליתני'...

וידועים דברי הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (פרשת וירא ד"ה ויקח בידו את האש) בפסוק (בראשית כב ו) 'ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדיו', כי הנה אש זה 'יראה', ומאכלת זה 'פרנסה' כדברי חז"ל 'המאכלת' שמאכלת את בני ישראל עד היום, וזהו אומרו האש והמאכלת וילכו שניהם יחדיו - כי היראה והפרנסה הולכים יחדיו - דהיינו הם כרוכין ותלויין זה בזה, כמה יראת שמים שיש לך כך הפרנסה.

ומתעלה בעולמות העליונים, וכמו שכתב הרה"ק מוזאלאוויץ זי"ע בספרו 'ברית אברם' (סוף הפטרת שבת הגדול) וז"ל, שמעתי מרבי ישראל בעל שם טוב זללה"ה, כי אין הצדיק יכול לעלות ממדריגה למדריגה לאחר מותו, אם לא שדנין אותו על קלות שבקלות. ואחר שכבר דנו אותו על קלות שבקלות אי אפשר עוד לבוא למדריגה יותר - רק כאשר בני אדם מספרים למטה מתורה ומעשים טובים שלו, אז בא הצדיק שספרו ממנו לעליה גדולה. וכן בכל פעם ופעם שמספרים איש אל רעהו מן יראי ה' הנפטרים או יש להצדיק הנ"ל עליה וכו' וגם להאנשים המספרים יש להם עליה. עכ"ל.

לט. איתא בגמ' (ב"מ פה:) על 'ההוא מרבנן' שנעשה סומא בעיניו רח"ל משום מעשה שהיה עיי"ש, והלך להשתטח על מערת רבי חייא, ואמר שם 'מתנייתא דמר מתנינא' (ופירש"י, 'תוספתא של אדוני שסידרה לששה סדרים אני שונה תמיד, דר' חייא סדרה לתוספתא') ונעשה לו נס ונתרפא. וביאר המהרש"א (ח"א ד"ה אמינא) בזה"ל, שעל ידי זה המת דר בשני עולמות כדאמרינן בפרק האשה רבה (יבמות צו:) אגורה באהלך עולמים (תהילים סא ה) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז כאילו שפתותיו דובבות בקבר, עכ"ל.

וביאור הדברים אמרו בשם ה'בן איש חי', כי מבואר בגמ' שם שתלמידי חכמים רוצים שיאמרו דבר שמועה מפיהם לאחר הסתלקותם לעלמא דאתי, וכלשון רש"י (שם צז. ד"ה שיאמרו) שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי, וכן הוא אומר בבכורות (לא:): דובבות, נעות והנאה הוא לו שדומה כחי, נמצא שזה ששנה את הברייתות שסידר רבי חייא גרם לו 'לחיות' מחדש לאחר שכבר נסתלק מן העולם, ועל כן ביקש מרבי חייא שיפעל להחיש לו ישועה לרפואת עיניו - כי 'סומא חשוב כמת' (נדרים סד:), וכשם שהוא החיה את רבי חייא, כך בדין ששייב לו רבי חייא כגמולו ויחיה אותו ע"י ששייב לו את מאור עיניו. ומעתה מצאנו בגמ' עצה טובה לכל אותם החשובים כ'מת' ל"ע - אין לו בנים, אין לו פרנסה, שיקבלו על עצמם ללמוד מתורתו של בעל ההילולא קדישא, ובזה יהא להם 'זכות טענה' לבקש הימנו ש'יחיה' אותם ויושיעם במהרה מצרתם.

והאריך בזה ה'מאור עינים' (ישמח לב, בריש דבריו עמ"ס שבת) 'ובדורות האחרונים, כשלומדים דברי שום תנא וחכם מדברי הקדמונים וכו', ולכך מחיה אותו שמכנים החיות בהדברים, שלכך אמרו 'שפתותיו דובבות בקבר', שאפשר לומר כי זה בחינת השתמחות על קברי הצדיקים, כי דיבורי הצדיק שם הוא קבור וטמון החיות שלו כאמור וכו', ונקראת

גם זוכה שאותו 'בעל השמועה' בעצמו יבוא להתחבר עמו, כדאיתא ב'יערות דבש' (ח"ב דרוש ז) וז"ל. ביבמות (צו:) 'מאי דכתיב (תהלים סא ה) 'אגורה באהלך עולמים' - וכי אפשר לאדם להיות דר בב' עולמות, אלא שיאמרו דבר שמועה

ואכן מעשים רבים המעידים יותר מאלף עדים שמענו על ישועות גדולות שנפעלו על ידי הקבלה להגות בספה"ק בת עין, ולא ניזיל כרוכלא למנות ריבוי המעשים ששמענו מכלי ראשון ממש אודות הניסים והנפלאות שזכו על ידי קבלה טובה זו, ובכל העניינים ממש, ברפואה ובברכת הבנים, בפרנסה טובה בהרחבה ובשידוכי הבנים, ובשאר העניינים, ולא נזכיר אלא את ה'מעשה הראשון' שבזכותו נתפרסמה סגולה זו, זכה וזיכה את הרבים...

וכה סיפר הגאון רבי ישעי' טישלער שליט"א הדר בעי"ת בני ברק, כי לפני כמה שנים (בשנת תשע"ז) פגש בליל שב"ק על פתחו של ביהמ"ד חסידי - אברך מ'קרית ספר' שבא לשבות שבתו אצל חמיו בבני ברק, אחר ברכת 'גוט שבת' שאלו האברך האם יש באותו ביהמ"ד ספר 'בת עין', ענה לו ר"י כאן אין 'בת עין', אמנם בביתי שוכן ספר בת עין אחר כבוד ואם רצונך עז להשיג את הספר עלה עמי לביתי ואלוהו לך... וילכו שניהם יחדיו, ויאמר ר"י לאברך האם חפץ מע"כ דייקא ב'בת עין' או כמו"כ טוב ספר חסידות אחר... פתח האברך וסיפר לר"י, לפני כשנה תמימה גמרתי למנות י"ב שנים מיום הנישואין ועדיין לא נפקדנו בזש"ק, בצר לי עליתי אני ובני ביתי לעיה"ק צפת להעתיר תפילה ותחנונים בזכות הצדיק הקדוש ה'בת עין' (לא היה אז יומא דהילולא של הבת עין), מכיוון שכהן אנכי וזכיתי להתקדש בקדושתו של אהרן אינני רשאי להיכנס ל'בית החיים' להשתטח על ציון הקודש, ע"כ פניתי אני וב"ב לבית מדרשו של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע בצפת, שם קרענו שערי שמים בתפילתנו וקבלתי ע"ע שכשיוולד לנו הבן נלמד בכל שבת (בעת הסעודה) בספר הק' בת עין במשך שנתו הראשונה של הבן... ומיד נפקדנו בזש"ק, ואכן מיד קניתי את הספר למען יהיה מזומן תחת ידי בכל שבת, ובעזהשי"ת הנני מקיים את אשר קבלתי על עצמי, אלא שכאן בבני ברק בבית מו"ח לא מצאתי את הספר ע"כ מצאתני מחפש אותו.

מרומים ולהשפיע עליו שפע רב לטובה ולברכה, וכדאיתא ב'ספר חסידים' (סי' רכז) וכל האומר דבר שמועה מפייהם, הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו.¹

אמנם הדברים אמורים ביותר ביומא דהילולא דיליה, שאם בעולמות העליונים מתעסקים רק 'במעשיו הטובים ובתורתו שחידש' וכלשונו של הרמ"ע מפאנו הנזכר לעיל, אזי שומה גם עלינו בהאי יומא להתעסק בתורתו² וללכת

משמו בזה העולם ושפתותיו דובכות בקבר... כשאומרים דבר שמועה מפיו אז נשמת צדיק מתלבשת שם בלומדים, ועומדת שם... ולכך שפיר אמרינן שדוד המלך דר בב' עולמות, א. בעולם הנצחי, ב. בזה העולם - בלומדים האומרים דבר שמועה מפיו, עכ"ל. והיינו שהוא כשוכן בתוככי הלומדים את מאמריו.

ובביבול הצדיק מחויב להכיר טובה למי שגנם לו אותה עליית נשמה, והרי הוא עומד להמליץ עליו טוב בשמי

מ. וכך אמר הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל ח"א דף י"ד, י"ד שבט תרנ"ו אות א'), וז"ל. על ידי שמזכירים את הצדיק בזה העולם יש עליה ופקידה לטובה לכל ישראל.

הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע מביא בשם אביו הרה"ק הרש"ב זי"ע (אגרות קודש מוהרי"צ ח"ח עמוד קל) כשיהודי לומד תורה של איזה צדיק, בא מלאך ממחנה מיכאל להיכל הצדיק ומבשרהו 'בשורה טובה' שפלוגי בן פלוגי לומד בספרו, והצדיק בעל הספר מעורר רחמים על הלומד ובני ביתו, כי המלאכים יודעים היטב איזו 'בשורה טובה' יש בזה לצדיק שעוסקים בתורתו בעולם הזה, עד כאן דבריו (בתרגום ללשון הקודש).

וכתב הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע בפתיחת ספר 'בית אברהם', מרן מהר"ש זי"ע (ה'דברי שמואל') פעם אחד בי"א חשון - בהלולא של כ"ק א"ז בעל יסוד העבודה זי"ע, בדברו על גודל ענין לימוד ספריו הקדושים, אמר, כי הצדיק בעולם הזה הוא בבחינת הולך, וכשנסתלק אז הוא בחינת עומד, וכשחוזרים על דבריהם הקדושים מחויב הצדיק לעזור להם, ונהיה לבחינת מהלך, ומקוים בו 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ג ז). עכ"ל.

מא. ומכאן תצא הקריאה לכל מי שלא יוכל לעלות לציונו הק' (אם מחמת המצב, או מחמת סיבות אחרות), שכאמור למעלה שהעסק במשנת ותורת בעל ההילולא כמוה

כהשתטחות על הציון ממש.

בדרך צחות ומליצה אמרו, גדול מעלת הלימוד בספרו הק' מאשר לפקוד את ציונו הק', כי 'השתטחות' היא מעל למציבה, אולם העוסק במשנתו הרי הוא כמי שנמצא בתוך הציון הק' עצמו... ואם כי הדברים אמורים בדרך מליצה, אך יש בזה עומק מני עומק...

בדרכיו הקדושים^ב. ועל ידי זה נתרבק בו ונתקשר אל נשמתו הקדושה ונוכה שתהא תורתו מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדנו. ואנחנו קמנו ונתעודד - התחזקות בעבודתו ית' מבלי להתייאש

כתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ואתחנן ד"ה עוד יש לפרש) לבאר בלשון הכתוב (דברים ד ט) 'רק השמר לך', שהנה 'רק' מרמו על מיעוט, ובא הכתוב לומר הישמר על ה'רק' והמיעוט, ובלשון קדשו, היינו כשיהיה לך בחינת שפלות גדול בראותך גדל הפגמים שפגמת בעולמות העליונים ויפול לך מאור בקרבך, תראה שלא תתייאש^ב ח"ו^ב בנ"ל, רק אדרבה חזק ואמץ ותאמין בה' שחפץ חסד הוא ומקבל שבים^ב.

על כן אין לך 'סגולה' גדולה מזו מאשר להגות בדברי תורתו ואחר כך לשפוך שיח במזמורי תהילים, ובוודאי הוא ימליץ טוב בעדו. וכבר אמרו, שהנה ידוע גודל העניין בהדלקת נר לעילוי נשמה, אשר סגולתו נוראה לפעול לטובת הנשמה ולזכות אותו המדליק נר לכבוד נשמת הצדיק, אמנם כבר אמר הכתוב (תהלים קיט קה) 'נר לרגלי דברך', וכלומר שיעקר ה'נר' הוא 'דברך', וכשהם נר לרגלי ואור לנתיבתי - כשחוזרים על דבריו הקדושים והולכים לאורם... אגב אורחא, סיפר הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצ"ל, בשם אביו הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע, בשנות ילדותו היה אביו רבי חיים פרץ זצ"ל מעיר אותו בשעת בוקר מוקדמת ולומד עמו בקביעות ב'בת עין' בכדי להחדיר בו מוסר ויראת שמים. ומג. וכבר אמר הרה"ק ה'בת עין' זי"ע, וז"ל, מי שאינו מאמין שהקב"ה שוכן עם בני ישראל בתוך טומאתם גם הוא לאפיקורוס יחשב (הובא בבת עין מהדו"ח בהוספות שבסוף הספר). כי מעולם ועד עולם, בכל מצב שלא יהיה, תמיד הקב"ה אוהב עמו ישראל בניו חביביו ומצפה להם שיתקרבו לו, וכמו שנאמר 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים'.

על כן אמרו המושלים, ששאלו לכמה אנשים מה היה 'הרגע' המאושר ביותר בחייהם - הרגע ש'שווה' מיליון דולר, קם אחד ואמר, הנה לדאבון לב נאלצתי לתת 'גט' רח"ל, וגזר עלי השופט שבמשך ארבע שנים לא אוכל להיפגש עם בני בכורי ויחידי מחמד עיני, והגם שהייתי אנוס על פי הדיבור אך לא היה ביכולתי לשאת את געגועי העצומים, על כן הייתי הולך בסמוך ל'תלמוד תורה' בו למד הבן יקיר, עולה לראש הגג או מטפס על עץ גבוה בכדי שאוכל לכל הפחות לראות אותו, אם אין לי יכולת לפגוש אותו פנים בפנים ולשוחח עמו לכל הפחות אלכה ואראנו בטרם אמות... ועל זה הדרך הייתי מנסה בכל מיני אופנים למצוא את ההזדמנות לראות מרחוק את הילד. והנה פעם אחת הלכתי ברחובה של עיר, וכנגדי הלך בני, ולפתע נפגשנו זה בזה, והתפרצה זעקה מלב הבן אה טאטי... אין מילה בלשוני לתאר לכם

עוצמת ההתרגשות והסערה שאחזה אותי באותו רגע שקולו של בני מצטלצל במתיקות ועיניו נפגשות בעיני... רגע זה הוא 'הרגע' שלי בכל מהלך חיי...

כך כביכול, הקב"ה מתגעגע לבנו יחידו... כל אחד ואחד מישראל הוא כבן יחיד ממש אצל בורא כל העולמים, והוא ית' מחכה לו 'המו מעי לו'... אך לרוב הצער אינו נפגש עם הבן... אכן, ברגע בו הבן נושא עיניו כלפי מעלה וקורא טאטע טאטע... פונה לאביו שבשמים ומתקרב אליו - הרי אין שמחה גדולה מזו בעולמות העליונים... מד. משל למה הדבר דומה, לאיש שהיה מומחה במלאכתו ושכר אותו בעל 'מפעל' שיעבודו אצלו, ויהי באחד הימים אירע מקרה ולא נזהר הפועל כ"כ בעבודתו, וכתוצאה מכך נשברה מכונה (מאשין) יקרה מאד, ונגרם נזק עצום לבעל המפעל בסך מיליון דולר... התבייש הפועל מלהראות פניו לבעל העסק אחרי שככה עולל לו ברשלנותו, ולא היה מסוגל להופיע יותר במקום העבודה, ונשאר בבית ימים אחדים, אך מאחר שהיה זקוק למעות להחיות בני ביתו, ושמו הטוב הלך לפניו, על כן הלך לאיש אחר שאף הוא החזיק בבעלותו מפעל דומה, והתחיל לעבוד אצלו.

מיד זימן אותו הבוס הראשון, וכה אמר לו, הנה הפסדת לי מיליון דולר, אך נזק זה אינו כואב לי כל כך, ובפרט שלא היתה לך כוונה להזיק... אך מדוע הוספת פשע על חטא והלכת לעבוד אצל המתחרה (קאנקארעניץ) שלי... וזו קשה מהראשונה... מדוע אתה ממשיך לגרום לי נזקים...

כיוצא בדבר ייאמר, אדם חוטא ופוגם בכל העולמות, וכביכול גורם 'נזק' כלפי מעלה... אך הקב"ה נושא עוון, וסולח ומוחל לו, וממליץ זכות כי לכל העם בשגגה... אך על כך שהוא מתייאש אין מחילה ואין כפרה... וכביכול הקב"ה אומר לו, לא די לך בעצם החטא אלא שאתה הולך 'לעבוד' אצל המתחרה שלי... אתה מתחיל לעבוד אצל היצר הרע...

מה. וכן איתא מהרה"ק ב'בית עין' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) בביאור המשנה 'איזהו חכם הרואה את הנולד' כי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד - כלומר, למקום שמשם חצובות נשמות בני ישראל, והקב"ה נותן לזה השב בתשובה נשמה טהורה וחדשה... והחכם יודע את אשר לפניו ושב כסדר בתשובה, ונעשה כמי שנולד מחדש, וזוהי 'חכמתו' של אדם כשהוא יודע להתחדש תמיד כמי שנולד עתה מחדש. רמז נאה אמרו, שהנה נוהגים ישראל קדושים בשעת 'קבלת שבת' כשאומרים 'בואי בשלום' להסתובב לצד מערב, ונמצא שמי שעמד עד עתה ב'מערב' ובריכתי בית המדרש עומד עכשיו ב'ראש' ו'במזרח'... כי אכן מיט איין דריי (בסיבוב אחד) מהתהפך האדם מן הקצה אל הקצה, ומתעלה מסוף ה'מערב' עד למזרח שבמזרח... והכוונה היא בתרתי, א. תמיד ביד האדם להתחדש ולהפוך עצמו עד שהוא יהיה ב'מזרח'... ב. 'סיבוב אחד', פעם אחת ששובר את יצרו והרי הוא עולה ומתעלה עד לרום המעלה.

ויתבאר במעשה שהיה אצל ה'בת עין', שהנה דרכו בקודש היתה בימי שבתו בצפת שלא היה יוצא להשתתף בהלוויית המת, זולתי פעם אחת שיצא וליווה את המת עד לבית החיים, כל העם הנאספים תמחו, מה יום מיומיום, היות וזה הנפטר לא היה ידוע אלא כאיש פשוט ביותר, בהגיעם לבית העלמין ואנשי ה'חברא קדישא' הכניסוהו לטבילה ולטהרה במקוה האריז"ל (כנהוג באותם הימים), הבחינו שרגליו שחורות ומפוחמות מאד, והשתוממו האנשים על זה, יצאו ושאלו את פי האלמנה על פשרן של דברים, פתחה האלמנה ואמרה, מעשה שהיה בשנים קדמוניות, בימי צעירותו, כשהיה רוכל במדינות הניכר, הגיע פעם אחת לבית מטרוניתא מבית המלוכה שגמרה אומר להינשא אליו, והכריחוהו בכוח לבוא אל סעודת הנישואין... ה'חתן' אשר ישב בהיכל הנישואין ראה את הגיהנום פתוחה תחתיו... ולא ידע להשית עצות בנפשו, והנה רואה הוא באמצע ההיכל חבית של גחלים לוחשות, שהעמידו לחמם את הקהל, אזר ה'חתן' עוז ותעצומות, וקפץ אל תוך אותה חבית בוערת, ומשראו הערלים את אשר עשה, הסיקו בעצמם, כי זה ה'חתן' אשר לפניהם 'משוגע' הוא, והשליכוהו תיכף מעמם, וכך ניצל מידי עבירה, ומאלו הגחלים הושחרו רגליו.

נענה ה'בת עין' ואמר, ראיתי מחלון ביתי ש'עמודא דנורא' מסבב את המיטה, ואיתא בגמרא (כתובות יז.) שעמודא דנורא יורד מן השמים על מיטת הנפטר רק לחד או שנים בדרא, להורות, שלא הכל ראויים ללוותו, כראותי את העמודא דנורא הבנתי שקדוש ייאמר לו, על כן יצאתי ללוותו עד בית החיים. הבה נלמד ממעשה זה, זיהודי זה פשוט היה עד יום מותו, אמנם 'קפיצה אחת' לתוך גחלים לוחשות העלתו למדריגה שרק חד בדרא זוכה לה...

נסמך לזה מה שהיה מספר הרה"ק רבי יענק'לה מפשעווארסק זי"ע, מעשה שהיה בימי קדם ביהודי 'עם הארץ' מדאורייתא ומדרבנן, הלה זכה (מן הנראה רק 'בזכות אבות') בחתן 'תלמיד חכם' מופלג, עובד ה' בכל רמ"ח ושס"ה, בהגיע ליל הסדר, וכבר הראה השעון על 2:30 לפנות בוקר הגיעו ל'חד גדיא', והנה השווער (החותן) רואה את חתנו בוער כאש הפיידים בעת זמרו את ה'חד גדיא', משום מה החליט כאן השווער שהוא חייב לדעת מהו החד גדיא, ועל מה יבער החתן בהאי שעתא, שאל השווער את החתן, מה ענין ה'חד גדיא' ומה היא התבערה, פתח החתן והסביר לו, מעשה באב שקנה 'גדי' תמורת שתי זוזים, ובא החתול ואכל את הגדי, וכו' וכו', אך השווער ב'רוחב בינתו' המצומצמת לא הבין, והחתן הסביר לו שוב, שקנו גדי עיזים בשתי זוזים וכו', וכך היה לערך כעשרים מינוט, החתן מסביר והשווער שואל שוב ושוב מאחר שנעבעך (במסכתות) לא הבין מה כל הענין. עד שהחתן החליט לשים קץ לכל המצב, נענה ואמר, שווער לעבן (חותני יקירי) כל ענין זמר זה והנאמר בו הוא 'על פי סוד', כלומר בתורת הרז יש בו עניינים נשגבים,

כדברים הללו כתב עוד (אמור ד"ה ויאמר) הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו לבאר בפסוק (ויקרא כא א-ב) ולאחיו, דהנה, 'עמיו' בנימטריא 'ענו', 'לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשארו וביאור הכתוב 'שלא יטמא את הנפש

נענה השווער ואמר, אה, אה, מהרגע הראשון הבנתי שהכל עפ"י סוד. עתה הגיע תורו של החתן לתמוה, כי לא ידע אולי אכן השווער הוא 'צדיק נסתר' אשר יש לו שיג ושיח בתורת הנסתר, וכבר לא ידע מה לחשוב, אלא שאזר אומץ ושאל את השווער, מה הבין השווער כאן שהוא עפ"י סוד, ענה השווער, הנה לי אי אפשר 'למכור' לאקשן (כינוי למי שמספר סיפורי שטויות לרעהו)... הרי אני כבן שבעים שנה, בקי ומכיר היטב בשוק הבהמות, הגידה לי היכן ניתן לקנות גדי בשתי זוזים, והרי שוויו לכל הפחות מאה זוזים... ולא עוד, וכי מי קונה גדי בשעה 2:30 באישון ליל... הרי את הגדי קונים בשעה 10:00 בבוקר... המשיך החתן, ומה נתיישב לשווער כשהבין ואמר שהוא עפ"י סוד... ענה השווער, כי הכוונה שקנה את הגדי בשוק השחור (שאינם מדווחים לרשויות על עסקיהם), שם אכן אפשר למצוא מציאות נפלאות ואפילו לקנות גדי בסך שתי זוזים, וגם נתיישב קושיא השנית, כי אכן, עסקים שחורים כאלו נעשים ב2:30 באישון ליל מאין רואה...

אחיי ורעיי אהובי וידידי, דבר המעשה הלז הוא מוסר השכל נפלא לדידן, הנה אנו מהלכים שבורי לב ומיואשים, מרגישים מרוחקים מהקב"ה ומעבודתו, כי מה בכוחנו עשות, וכי בתורה ותפילה אנו עוסקים כדורות הקודמים... הרי אין בכוחנו אלא עשות פעולות (הנראות לנו כ)קטנות, מעט התגברות, קצת 'יגיעה'... מעט תורה ומקצת תפילה, אמנם זוהי טעותנו שאין אנו מעריכים ומחשיבים כל פעולה קטנה ובפרט בדור הזה... וכבר אמרו צדיקים (יש שאמרו בשם הרה"ק רבי שלמה אייגער ז"ע), על הנאמר באותו זמר 'חד גדיא' דזבין אבא בתרי זוזי, אבא - היינו אבינו שבשמים, הקב"ה 'קונה' אותנו ונהנה ממעשינו אפילו 'בתרי זוזי' עם מה שאדם זק קצת, מזיז עיניו מלהביט במקום שאינו טוב, מזיז את מחשבות לבו מחשוב לא טוב וכו', מזיז עצמו מעט לעסוק בתורה וכו', כי אכן הקב"ה מחשיב וקונה גם כל פעולה קטנה שאנו עושים, ואותו 'עם הארץ' יתמה וישתומם - וכי במחיר זול כל כך אפשר כביכול לרצות את הבורא שיקחנו לקניינו, מה גם שאנו בדור 'חשוך' ואפל... הסתרה שבתוך הסתרה... אמנם, ה'סוד' הוא, שדייקא משום אנו מתעסקים כביכול ב'שוק השחור' כלומר, בעת חשכות כשאין אפילו מעט אורה, עמוק עמוק בחשכת ליל, עם חשכות היצר הרע, שם מאין רואים אנו מתגברים, ומשברים עצמנו אליו יתב"ש, שם אכן חשובה כל התגברות וכל טיפת עבודה עד שהקב"ה קונה אותנו, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ו י) 'חמישה קניינים קנה לו הקב"ה בעולמו וכו' ישראל קנין אחד'.

אני מאברהם אשר אני עושה וגו', זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה, שלכאורה קשה להקשות לשם מה הוצרך הקב"ה להודיע לאברהם שעומד הוא להפוך את סדום, ובפרט שאף אם לא היה מגלה לו מלכתחילה אזי היה נודע לו לאברהם לאחר מעשה שנהפכו סדום ועמורה, ומהי הכוונה והתכלית בכך שסיפר לו הקב"ה את העתיד.

ומבאר, שאכן עיקר המטרה בסיפור הדברים לא היתה עצם ההודעה על הפיכת סדום, אלא שרצה הקב"ה להודיע עד כמה רב חסד הוא לקבל תשובת החוטאים, ואפילו אם הגדילו לחטוא והרבו לפשוע כאנשי סדום. וכך אמר הקב"ה לאברהם, 'זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד'

על ידי גודל ענוהו שיפול לבבו ביותר בהסתת היצר הרע וימנע ח"ו מעבודתו ית', רק שינחם את עצמו כמה שאמר ה' (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם וגו', וכרחם אב על בנים בן ירחם ה' עלינו לקבל עבודתנו כמו שהם, ובלבד שיהיה כבל לב וכבל נפש'. וזהו המשך הפסוק 'כי אם לשארו הקרוב אליו לאביו ולאמו, שלא ישמא בענוה אלא יזכור ויסמוך על שארו הקרוב אליו - שאנו קרובים למקום ב"ה בכמה וכמה אופני קירבה, שהוא אבינו וקרא אותנו בחי' בנים, ושאר יחסי קרובה כגון 'אשה' (ירמיה ב ב) וכן 'בת' (שמו"ר נב ה) מרוב חיבתו אל ישראל.

צא ולמד עד היכן הדברים מגיעים, מאותם דברים נוראים שכתב הרה"ק זי"ע (וירא ד"ה המכסה) על מה שנאמר (לעיל יח יז-כא) 'וה' אמר המכסה

מו. ואף כי בודאי גדולה מידת הענוה עד מאד, וכל הספר בת עין מלא בשבח המחזיק עצמו בענוה ושפלות, מ"מ יזהר שלא תביאנו שפלות זו לשכוח מעמדו הרם, כי בן מלך הוא, ואביו שבשמים מייחל ומצפה עליו.

אגב אורחא, מצינו בשבח השפלות להרה"ק מקאזניץ זי"ע (ריש ויצא). וז"ל. ויצא יעקב מבאר שבע. נראה הרמז, כי הצדיקים העובדים ה' באמת הם מלאים חרטה ושפלות רוח ואדרבא נדמה להם תמיד כאילו מתרחקים תמיד מקדושה ולכן מתחזקים לעבוד ה', מה שאין כן הרשעים ואנשי שקר לא די שסרים מאחרי ה' אף גם כל אחד דרכו ישר בעיניו ומתהלל בלבו כי הוא ישר ונאמן ועובד ה' כמו שכתבתי במקום אחר (פרשת חיי שרה). וזה שאמר ויצא יעקב מבאר שבע - מי שהוא כיעקב צדיק וחסיד ובבחינת עקב נדמה לו כאילו הוא יוצא ומתרחק מבאר שבע הוא הקדושה העליונה, אבל וילך כלומר מי שהוא מלא גיאות כי הולך הוא חרנה הוא מביא חלילה חרון אף.

באותה שעה נתחדש לו לאברהם חידוש גדול עד כמה גדולה היא מידת החסד של הקב"ה כלפי החוטאים, שלא זו בלבד שימינו פשוטה לקבל שבים אלא שהוא בעצמו מעורר לבכם לשוב אליו באמת. אולם עדיין היה סבור שתשובה הבאה מכח איתערותא דלעילא אינה אלא על ה'כלל' כולו, כי מקור תשובה זו היא מרחמיו של הקב"ה ושמא אינם מתעוררים רק לכלל ולא ליחיד, ולא תתקבל תשובת היחיד. על כן נעמד בתפילה וביקש שאפילו אם יהיו רק עשרה צדיקים בכל עיר, ורק כמה יחידים יעשו תשובה שגם כן תתקבל תפילתם, ונענה לו הקב"ה לבקשתו¹.

ונכתבה פרשה זו לדורות ללמדנו על כוחה של תשובה שהקב"ה יושב ומצפה לכל אחד שישב אליו ואפילו אם עולה חטאו עד לשמים והוא כבר בכלל אנשי סדום ועמורה ח"ו, עדיין תשובתו מתקבלת ולא עוד אלא שהקב"ה יעורר אותו ממעל בכדי לסייע לו לחזור למוטב.

- הנה עלתה לפני הצעקה הגדולה מחטאיהם הכבדים של אנשי סדום ועמורה, ואף על פי כן אין אני חפץ במיתתן [וכמו שנאמר (יחזקאל לג יא) 'אמור אליהם חי אני... אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה'], ולא זו בלבד שאם יתעוררו מעצמם לשוב בתשובה שאקבלם מיד, אלא אני בעצמי אעורר לבם לתשובה, שאתקרב אליהם יותר ויותר ואכניסם במ הרהורי תשובה באיתערותא דלעילא לסייע בעדם לחדול ממעשיהם הרעים. על כן אמר הקב"ה ארדה נא - ארד כביכול מדרגה לדרגה עד אשר אתקרב אליהם ואעורר אותם לתשובה, ואזי אראה ואבחון האם בצעקתה הבאה אלי על רוב חטאיהם עשו תשובה, וכלומר ששבו בתשובה גדולה ומעולה כשיעור פגם החטא, שאם כן בלה - פירוש אכלה ואמחק את עוונם ואמחל להם לגמרי עד שיבוקש העוון ואיננו, אולם ואם לא ישובו בתשובה שלימה אלא רק תשובה מועטת אזי אדעה להביא עליהם מעט ייסורים למרק את חטאיהם לגמרי.

מז. וכת כתב ה'בת עין' (סוף פר' בחוקותי) כותב בזה הלשון 'זה הכלל שאין לאדם להתיימשך את עצמו מפעולת התשובה, אפילו ח"ו כשיפול לכל ז' מדות הרעות בנוקבא דתהומא רבא, כי זה הוא מפתויי היצר להכניס בלב האדם יאוש גמור ולהחליט בדעתו שאין ח"ו עזר ותרופה למכתו, אבל האמת הוא כשאדם יודע מזה שהוא בנוקבא דתהומא רבא, היינו בזיי"ן מדות הרעות ומחמת זה יש לו לב נשבר ונדכה, ומחמת זה מתחזק את עצמו בלימוד התורה, אז בוודאי אור התורה ושבירת לבו ימשיך אותו מתהומא רבא ויעלה אותו למקורו ושרשו למעלה מעלה, עכ"ל.ק.

ודע כי 'התחזקות' זו שלאחר נפילה אינה 'מעלה' ומידת חסידות (אם ירצה יעשה, ואם לאו לאו) ... אלא מחובת האדם להתחזק ולהתחדש, ואילו זה המתויאש עבירה היא בידו, וכמו שרמזו הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ריש פרשת צו) במה שאמרו חז"ל (סוטה מד:): שח בין תפילה של יד לתפילה של ראש עבירה היא בידו וחזור עליה מעורכי המלחמה, ומבאר, שתפילין של יד הם כנגד הלב - לשבר בזה תאוות ומחשבות ליבנו לעבודתו ית"ש, ומורה על שברון הלב ממצבו הרוחני, לעומתם תפילין 'של ראש' מורה על התרוממות הרוח והדעת ועל ההתחזקות וההתחדשות, והסח ומפסיק בין תפילין של יד לשל ראש, כלומר שמפסיק לאחר שמשבר ליבו בקרבו, ואינו מתחזק תיכף ומיד, הרי הוא חוזר עליה מעורכי המלחמה, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה כנגד היצר, אלא רק על ידי ההתחזקות יהא בכוחו לנצח את יצרו הרע ולהיות לוחם נאמן להשי"ת.

כיוצא בדבר כתב ה'בת עין' (ואתחנן, עוד יש לפרש) לבאר במה שנאמר בסוף

מגילת איכה (ה כ-כב) 'למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו בקדם, כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד' (ונחנינם לחזור ולכפול שנית את הפסוק 'השיבנו'), כי ב' חטאים נאמרו כאן שעליהם התפלל ירמיה הנביא ואמר 'השיבנו', 'למה לנצח תשכחנו' - על שכחת ה' ח"ו. (וול"ק) ופעם ב' צעק על בחינת כי אם מאוס מאסתנו, ר"ל על בחינת רוב שפלות עד שלבו נשבר ונמאם חיו מרוב חטאיו כנ"ל עד בחינת יאוש, ועל זה התפלל ואמר שנית השיבנו, עכ"ל, כלומר שביותר יש לאדם לשוב בתשובה שלימה על הרגשתו שהוא 'מאוס' ל"ע, כי באמת גם במצב השפל ביותר עדיין אהבתו של הקב"ה עלינו, ועדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:), ויש בידו להתחדש כ'לא היה'.

זכות בעל ההילולא תגן עלינו ובעדנו, להיפקד במהרה בדבר ישועה ורחמים משמי שמי קדם^{ס"ח}, ישועות ברוחניות ובגשמיות, שפע רב וכל מיני טובות שבעולם^{ס"ט}, וישראל נושע בה' תשועת עולמים.

מח. מעשה בחסיד ששפך לבו לפני הרה"ק מרוז"ן זי"ע על צרה צרורה שנחתה לפתחו, והתחנן לפני הרה"ק שיברכהו ויפעל עבורו דבר ישועה ורחמים, בצאתו מאת פני הקודש שאלו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע שהיה אז כבן י"א שנים (והוא בנו של הרה"ק מרוז"ן) וראהו נכנס אל הרה"ק כשכולו אומר צער וכאב - מה אמר לך הרבי, השיב האיש שהרה"ק ברכו 'דער אייבישטער זאל דיר העלפען' (ה' יעזור לך), אמר הינוקא קדישא, שוב אל אבי הק' ותשאל אותו מה יהיה עד שהשי"ת יעזור... ואכן חזר ונכנס אל הרה"ק, והשיב לו 'דער אייבישטער זאל העלפען

ביז הער וועט העלפען' (ה' יעזור עד שהוא יעזור). עפי"ז פירש במה שנאמר בפרשתן (כח טו) שאמר לו הקב"ה ליעקב במראית החלום 'כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך', כלומר, שגם בזמן שעדיין לא עשיתי את אשר דברתי לך - גם אז לא אעזבך (הובא בעירין קדישין).

כיו"ב פירש הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל ליקוטים) במה שאומרים בליל שב"ק 'ושויתי ה' לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני', שהכוונה היא שאנו מבקשים מהקב"ה שירחם עלינו כבר עתה בעוד שאנו בגלותנו עד שהוא יגאלנו בקרוב, אכ"ר. מט. הנה כתיב בסוף פרשתן (לא מז) 'ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד', וביאר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בשם אביו הרה"ק מרוז'ין זי"ע כי בזה נחלקו יעקב עם לבן, כי לבן רצה שהקב"ה ינהג עם בני ישראל במידת הגבורה והיראה, ועל ידי זה יכירו כי הוא מלך על כל הארץ, וזהו שאמר 'יגר שהדותא', יגר הוא לשון מגור ופחד (כמו 'יגר מואב', במדבר כב ג), ו'שהדותא' הוא לשון עדות והכרה, שעל ידי המגור יהיה 'שהדותא'. אבל יעקב קרא לו גלעד, מלשון גיל עד, שהקב"ה ינהג במידת הרחמים ויביא עלינו רק ששון ושמחה, ומתוך שובה ונחת נכיר במלכותו ית'. ובקשתנו היא 'תתן אמת ליעקב'... והקב"ה ישפיע עלינו רק טוב וחסד, כי רק ע"י שהקב"ה ישיבנו אליו אזי 'ונשובה'... (עירין קדישין בפרשתן)

